

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
katedra sociologie a andragogiky

Případová konference jako nástroj sociální práce

Implementing case conferences in social care

Bakalářská diplomová práce

Jaromíra Kupková

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
Olomouc 2011

Autorské prohlášení

Prohlašuji, že jsme bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny zdroje, ze kterých jsem čerpala.

V Dolních Studénkách dne 25. 3.2011

.....
Jaromíra Kupková

Abstract

Cílem mé bakalářské práce byl najít odpověď na otázku jaký je význam a cíl případových konferencí v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. V první části práce vysvětluji základní pojmy a legislativní uplatnění. V druhé části se zabývám pojmem rodina, jejími funkcemi, sanací rodiny, formami náhradní rodinné péče. Ve třetí části vysvětlím případovou konferenci, a to přes přesné definiční vymezení, individuální plán, až po realizaci případové konference. V poslední části se snažím na kazuistikách přiblížit smysl a cíl případových konferencí, a to přímo z praxe sociálního pracovníka.

Rozborem kazuistik jsem zjistila, že případová konference je efektivní metodou sociální práce, vede k řešení složité situace u ohrožených dětí. Dále jsem zjistila, že spolupráce v odborném týmu je pro pracovníka v sociálně právní ochraně nezbytná. Spolupráce všech zúčastněných by měla být provázaná s jednotným řešením, které by bylo nejvhodnější pro práci s ohroženými dětmi.

Abstract

The objective of this bachelor's thesis is to investigate the importance and goals of case conferences with regards to the social security of children. In the first part, key terms are explained as well as the legislative application of case conferences. The second part deals with the concept of family, its function, the support provided and various forms of foster care. In part three, a case conference is defined and an individual plan is explained up to the implementation of case conferences. In the last part, single case studies from a social worker's experience are used to illustrate the importance and goal of case conferences.

The analysis of case studies shows that case conferences are an effective method of welfare work leading to the solution of challenging situations with children in danger. It has also been found that cooperation in a team of professionals is invaluable in social security work. The cooperation of all parties involved should be linked with a unique solution, which is the most suitable one for working with children in danger.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vymezení základních pojmů.....	8
1.1.Legislativní ukotvení sociálně právní ochrany.....	8
2. Rodina	9
2.1. Rodina a její funkce	9
2.2 Sanace rodiny	13
2.3 Formy náhradní rodinné péče	17
3. Případové konference	18
3.1. Vymezení pojmu případová konference	19
3.2. Co předchází svolání případové konference.....	20
3.2.1. Anamnéza	20
3.2.2. Zpracování individuálního plánu	21
3.2.3. Multidisciplinární spolupráce.....	24
3.3. Realizace, průběh a cíl případové konference	25
3.4. Podpůrná síť v oblasti péče o ohrožené děti	31
3.5. Podmínky úspěchu případové konference	32
4. Případové konference - kazuistiky.....	32
4.1. Pepík	34
4.2. Anička.....	43
4.3. Leona	49
4.4. Eva	53
4.5. Mirek.....	57
4.6. Nela.....	61
Závěr	64

Úvod

Sociálně právní ochrana dětí, jako odvětví veřejného práva, má v České republice svoje poslání, které je upraveno mnoha zákony a mezinárodními dokumenty a z pohledu ústavních principů, zejména Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte. Orgány sociálně právní ochrany by měly respektovat především to, že hlavním hlediskem poskytování sociálně-právní ochrany je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí. Děti dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí, nebo děti, které nemohou být ponechány v tomto prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem v podobě některé z forem náhradní výchovy.¹

Ve své bakalářské práci bych se chtěla zabývat problematikou ohrožených dětí. K výběru tématu závěrečné bakalářské práce mne inspirovala vlastní práce na MěÚ Šumperk, oddělení sociálně právní ochrany. V rámci své profese terénní sociální pracovnice přicházím do kontaktu s ohroženými dětmi, dětmi umístěnými v ústavní výchově, dětských centrech, péči jiné fyzické osoby než rodiče, apod.. Během každodenního kontaktu s lidmi, během pravidelných návštěv ústavních zařízení, nezletilých dětí a jejich rodičů se objevují stále nové problémy nutné k řešení. Samozřejmě se pokouším spolupracovat s celou řadou odborníků z řad etopedů, psychologů, dětských psychiatrů, atd.

Celou mou bakalářskou prací by se měla linout otázka, na kterou bych si v závěru chtěla odpovědět, a to význam a cíl případové konference. Dalším cílem mé práce je na rozborech kazuistik ukázat, že případová konference je opravdu jednou z metod sociální práce, jak a čím případová konference napomáhá řešení složitých případů. Okrajově bych se chtěla dotknout nutnosti spolupráce nejen s odborníky, ale i s neziskovými organizacemi.

¹ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., Zákon o sociálně právní ochraně dětí, komentář, 3. Aktualizované vydání Praha, nakladatelství LINDE, 2007, s.7.

Při zpracování tématu závěrečné bakalářské práce očekávám, že se mi podaří hlouběji proniknout do problematiky spolupráce OSPOD s ostatními zařízeními. Chtěla bych si ověřit, že týmová práce pro skupinu dětí umístěných v ústavním zařízení je důležitá a v čem je důležitá. Výstupy mne mohou dále inspirovat v další práci, popřípadě spolupráci.

Během své praxe v tomto oboru jsem stále nucena řešit stále nové a mnohdy komplikované problémy. Od roku 2008, kdy se k nám na úřad poprvé dostaly útržkovité materiály a neúplné metodiky ohledně případových konferencí, se snažím tímto tématem zabývat a využívat je pro zefektivnění své práce.

Zaměřím se na studium jednotlivé spisové dokumentace, za klíčový bod budu brát rozpětí od 1. 1.2008 do 1.12.2010. Toto rozpětí jsem zvolila z toho důvodu, protože v roce 2008 jsem se poprvé zúčastnila první případové konference a ve stejném roce jsme u nás na odboru také tyto konference začali realizovat. Za celou dobu u nás proběhlo deset konferencí, ne všechny byly na půdě našeho úřadu. Z těchto deseti konferencí jsem pro svoji práci vybrala sedm, neboť tyto se blíže dotýkají mého tématu. Ty zbývající tři konference jsou zaměřeny více na problematiku záškoláctví, a dle mého názoru, by tyto konference byly pro další samostatnou práci.

V bakalářské práci se budu snažit vycházet ze všech dostupných materiálů, které se týkají mého tématu, a to odborné literatury, zákonů rodinného práva, metodických výkladů MPSV, nadací a občanských sdružení (fond ohrožených dětí, Rozum a cit) a dále budu využívat metodu studia spisové dokumentace. Chtěla bych, aby moje práce zdůraznila efektivnost případové konference a po přečtení se stala jednoduchým návodem, malým doporučením a inspirací pro mé kolegy, kteří se rozhodnou tuto metodu využívat.

1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole bych chtěla seznámit se základními pojmy, se kterými se na úseku sociálně právní ochrany setkávám denně, a které budu ve své práci velmi často používat.

Sociálně právní ochrana dětí (SPO)

- představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.²

Ohrožené dítě

- tímto výrazem budu ve své práci mínit dítě, jehož vývoj je ohrožen chyběním nebo nedostatečnou kvalitou rodičovské péče. Zvláště ohroženu skupinou jsou děti vyrůstající v ústavní péči.³

Dále se v mé práci budou objevovat pojmy rodina, ústavní péče, náhradní rodinná péče, sanace rodiny, případová konference. Tyto pojmy budou vždy vysvětleny v dané kapitole.

1.1. Legislativní ukotvení sociálně právní ochrany

Jak jsem již podotkla, hlavním pilířem SPO je Úmluva o právech dítěte, která byla Českou republikou ratifikována v únoru 1991. V preambuli Úmluvy se zdůrazňuje, že

- dětství má nárok na zvláštní pomoc a péči,

² Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., Zákon o sociálně právní ochraně, komentář, 3. Aktualizované vydání Praha, Linde, 2007, s.19.

³ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., BALDOVÁ, L., Individuální plánování služeb u ohrožených dětí, Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 1. Vydání, Praha, 2008, s.10.

- rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů, zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu,
- v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, a atmosféře štěstí, lásky, porozumění.⁴

Dalším stěžejním zákonem v péči o ohrožené děti je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém jsou zakotvena práva a povinnosti orgánů SPO. V tomto zákoně jsou taktéž upraveny formy náhradní rodinné péče včetně ústavní péče.

Dalším důležitým právním předpisem je zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů, který ve své druhé části upravuje rodičovskou zodpovědnost, výchovná opatření, pěstounskou péči, rodičovství a osvojení.

Posledním právním předpisem, který je důležitý pro moji bakalářskou práci, je zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní výchově, ve znění pozdějších předpisů.

2. Rodina

V této kapitole bych se chtěla blíže zabývat pojmem rodina, vysvětlit některé funkce rodiny. Dále bych blíže specifikovala pojem náhradní rodinná péče. Po té se budu zabývat pojmem sanace rodiny, který se pokusím vysvětlit.

2.1. Rodina a její funkce

Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu (sociologické, psychologické, právnícké), ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V jednotlivých vědních odvětvích a

⁴ Úmluva o právech dítěte

jejich oborech se proto význam termínu rodina liší v závislosti na metodologických postupech. Je proto nemožné hovořit o jediném pevném všeobecně přijímaném pojmu rodiny, ale spíše o jednotlivých aspektech a proměnlivých variantách tohoto termínu tak, jak se odrážejí v různých vědních oborech.

Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je v tomto pojetí ve své podstatě neměnnou sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociálně uznávána.⁵

Samozřejmě každý z nás ví, že existuje rodina úplná (rodiče a děti), neúplná (jeden z rodičů a dítě), rodina jednogenerační či vícegenerační, pěstounská rodina, rodina funkční či dysfunkční. Dále lze podle Matouška dělit rodiny na *perfekcionalistické (represivní, neurotické, utažené), nepřiměřené (nezralé, dětinské, neadekvátní), egocentrické (prestižní, chladné), asociální (impulsivní, agresivní, deviantní)*.⁶

Velmi podrobně definuje rodinu Old. Matoušek ve Slovníku sociální práce. Kde se uvádí: ... *Rodina v užším tradičnějším pojetí je skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků....*⁷ Současně Matoušek ve Slovníku dělí rodinu na klinickou, což je *rodina, která byla nebo je kvůli svým problémům v kontaktu s pomáhajícími nebo represivními institucemi*,⁸ a na rodinu profesionální (pěstounská rodina).

Rodina ovšem stále zůstává základní jednotkou všech lidských společností. Je unikátní a nenahraditelnou institucí. Dítě nemůže získat základní pocit

⁵ Srov. Národní zpráva o rodině, MPSV rok 2004, s. 3.

⁶ MATOUŠEK, Old., *Metody a řízení sociální práce*, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.195.

⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.177.

⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.177.

jistoty bez jistoty k nejbližším lidem. Dítě si nemůže osvojit základní dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci bez vlivu a působení rodičů. Rodina byla vlastně od pradávna prvním a dá se říci, že mnohdy i jediným zdrojem podpory lidí, kteří se ocitli v nesnázích.⁹

Rodina prochází vždy určitými vývojovými stadii. Tato stádia jsou definována podle přítomnosti dětí v rodině, jejich věku. Problémy, kvůli kterým se sociální pracovníci s rodinou setkávají, jsou problémy dětí, mnohdy ovšem jde o problémy dospělých. Posouzení toho, zda je rodina funkční či nikoliv vyžaduje delší přímý kontakt s rodinou.¹⁰

Není pravidlem, jak se mnozí domnívají, že nefungující rodina je vždy ta neúplná, jak se mnohdy traduje. Selhání rodiny záleží na mnoha okolnostech – např. finančních, různé rodinné krize (rozvod, smrt, ..), atd. Ze své praxe bych mohla uvést příklad:

Plně fungující, úplná rodina, finančně zabezpečená, dvě dcery. Jedna se ve 13-ti letech zamilovala do muže o osmnáct let staršího, který ji začal proti rodičům navádět. Dívka začala mít doma problémy, začala plně váznout vzájemná komunikace, dívka nechtěla respektovat žádná pravidla, utíkala z domu. Situace vyvrcholila, když dívku její přítel dovedl na policii, kde učinila výpověď s tím, že ji rodiče fyzicky a psychicky týrají. Rodiče se obrátili o pomoc na OSPOD, kde byla dohodnuta terapie ve středisku sociální prevence. Dívka terapii sabotovala, nechtěla spolupracovat. Během měsíce znovu vypověděla na policii, že je psychicky a fyzicky týrána. Rodiče již dívku odmítli vzít domů, tato je nyní v diagnostickém ústavu. Na tomto příkladu jsem chtěla demonstrovat, jak lehce se s plně fungující, bezproblémové rodiny stane rodina s mnoha problémy. Sociální pracovníci SPO a pracovníci diagnostického ústavu se v současné době snaží o obnovení vztahů mezi

⁹ Srov. MATOUŠEK, Old., Metody a řízení sociální práce, Portál, 2. vydání, Praha, r.2008, s. 183.

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, Old., Metody a řízení sociální práce, Portál, 2. vydání, Praha, r. 2008, s. 188-190.

rodiči a dcerou, to je o sanaci. Výsledkem spolupráce by měl být návrat dívky do rodiny.

V polovině osmdesátých let 20. století se objevil pokus Dunovského stanovit objektivní diagnózu rodiny pomocí tzv. Dotazníku funkčnosti rodiny. Tento dotazník se opíral o osm diagnostických kritérií - složení rodiny, stabilita, sociálně ekonomická situace, osobnost rodičů, sourozenci, stav a vývoj dítěte, zájem rodičů o dítě, péče rodičů o dítě. Rodiny byly bodovány a na základě výsledného skóre autor definoval čtyři typy rodin – funkční, problémová, dysfunkční a afunkční.

Old. Matoušek ovšem poukazuje na to, že není dobré rodinu nálepkovat, hledat a odhalovat to, co nefunguje, a hovoří o pojmu mnohoproblémová rodina. Jde o rodinu, se kterou se velmi často dostává do kontaktu pomáhající pracovník. Jeho úkolem je najít zdroje na obnovení funkcí rodiny. Mnohoproblémová rodina má těžkosti ve více sférách – výchova dětí, finance, bydlení,... Slábne schopnost rodiny reagovat na určité události. Děti v těchto rodinách lze považovat za ohrožené, mohou se u nich dříve či později objevovat projevy sociálního selhání. Je možné vymezit dva základní druhy nepříznivého vlivu na děti v rodině a to zanedbávání významných potřeb dítěte a ubližování dítěti. Výkon rodičovské role, který dětem zajišťuje postačující podmínky pro vývoj, naplňuje základní potřeby dítěte a dítě neohrožuje, je možné označit za dobré rodičovství.¹¹

Samozřejmě stojí za zmínku i základní funkce rodiny, které se vyvíjejí se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které v mnoha případech ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. J. Výrost uvádí čtyři základní funkce:¹²

¹¹ Srov. MATOUŠEK, Old., PAZLAROVÁ, H., Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, Portál, 1.vydání, Praha, r. 2010, s. 17 -18.

¹² Srov. VÝROST, J., Aplikovaná sociální psychologie, Portál, Praha, 1998, s. 326.

- Funkce reprodukční.
- Funkce materiální.
- Funkce výchovná - rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Tento bod by se dal ještě rozdělit na rodiny, které se nechtějí starat a které se nemůžou starat. Zařadila bych zde záškoláctví, nerespektování rodičovské autority, apod.. Jde o rodiny, se kterými se každý den setkávám při své práci.
- Funkce emocionální - v této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná a naopak, pokud je rodina dysfunkční, je právě tato oblast nejvíce zraňující – týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, apod..

Dále bych chtěla upozornit na pojem rodičovská zodpovědnost, který je dle mého velmi důležitý a který je přesně definován v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů, a to v § 31, kde je uvedeno: *Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.*¹³

2.2 Sanace rodiny

V této podkapitole bych se chtěla blíže zabývat pojmem sanace rodiny, který je dle mého názoru v současné době stěžejním pojmem výkonu sociálně právní ochrany v péči o děti umístěné mimo rodinu. Dalo by se konstatovat, že sanace je současně jedním z cílů sociálně právní ochrany dětí.

Definice sanace rodiny Old. Matouška, která je uvedena ve Slovníku sociální práce, se dá aplikovat na nejrůznější práce s rodinou : *Sanace rodiny/podpora rodiny – postupy podporující fungování rodiny, které jsou*

¹³ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., Zákon o sociálně právní ochraně dětí, komentář, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha, r. 2007, s. 342.

opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen.¹⁴

Sanace rodiny je soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Jde o pomoc rodině, návrh řešení problému, vedení. Jedním z důsledků neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být umístění mimo jeho rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.

Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Konkrétně se jedná o činnosti směřující k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu, k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění v ústavním zařízení (dovolenky u rodiny, prodloužené víkendy, prázdniny), nebo k umožnění bezpečného návratu ze zařízení zpět domů, popřípadě k umístění do náhradní rodinné péče.¹⁵

Sanace rodiny se musí zabývat mnoha podmínkami, se kterými je třeba pracovat od počátku sestavování plánu sanace. Musíme se zabývat **rizikovými faktory v rodině**, kdy např. rodiče žili v dysfunkční rodině, vyrůstali v ústavním zařízení, mají nižší vzdělání, jsou závislí na alkoholu, drogách, mají finanční problémy. Dále se musíme **zabývat rizikovými faktory prostředí**, kde dítě s rodiči žije. Důležitým bodem zůstává, aby měla rodina kde bydlet. Sanace rodiny není nástrojem na získání bytu. Neméně se musíme zabývat i **aktuální sociální situací rodiny**, je zde nutné posoudit úroveň rozvoje dítěte, jeho situace v rodině a širším sociálním prostředí.¹⁶

¹⁴ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.185.

¹⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2008, s.18.

¹⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. Vydání, Praha, r. 2008, s.19-20.

Kdy lze tedy rodinu sanovat? Odpovíme si, že tehdy, pokud rodiče dítěte byli během svého vývoje zanedbání nebo ohroženi, jsou tedy nositeli rizik, že nebudou umět o dítě pečovat. Dále je možné rodinu sanovat tehdy, pokud dítě bylo umístěno v ústavním zařízení. Dále také tehdy, pokud dítě bylo umístěno v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Jsou ovšem také situace, kdy není sanace vhodným řešením, jde o situace, kdy ze znaleckého posudku je prokázáno, že rodiče nemají k dítěti citovou vazbu, jsou závislí na alkoholu, drogách, mají psychiatrické onemocnění, jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti.¹⁷

Účinně sanovat rodinu nemůže žádná instituce, osoba, odborník sám. Proto je velmi důležitou podmínkou pro účinnou sanaci rodiny nejen „formálně splněná“ multidisciplinární spolupráce, ale hlavní je partnerský přístup mezi všemi členy týmu, ochota spolupracovat.¹⁸

Zde bych opět chtěla použít příklad z praxe:

Paní H. matka nezl. dítěte se z důvodu velké zadluženosti pokusila o demonstrativní sebevraždu. Během jejího pobytu v psychiatrické léčebně bylo nezl. dítě umístěno v dětském centru. Po jejím návratu z léčebny jsem s paní H. hovořila, ta uvedla, že má velké dluhy a již neví, jak je má splácet. Pokusila jsem se tedy o svolání schůzky, oslovila jsem neziskovou organizaci, která nabízí službu – pomoc s oddlužováním, fond ohrožených dětí, psychiatra paní H.. Ovšem u neziskové organizace jsem narazila, bylo mi řečeno, že na společnou schůzku se nedostaví, nepovažují za nutné spolupracovat s ostatními, budou se zabývat pouze dluhy a ničím jiným. I přes moji snahu vysvětlit, že všechny problémy paní H. spolu souvisí, marně. Měla jsem pocit, že nezisková organizace chce s námi spíše bojovat než spolupracovat.

¹⁷ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2008, s.20.

¹⁸ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. Vydání, Praha, r. 2008, s.26.

Téma sanace rodiny je upravena legislativně v zákoně o sociálně právní ochraně č. 359/1999 Sb. Zákon umožňuje, aby obecní úřad obce s rozšířenou působností uložil rodičům i osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít při řešení problémů pomoc poradenského zařízení. Důvody pro rozhodnutí o povinnosti navštívit toto zařízení mohou být různé, může jít o problémy vzájemné nesnášenlivosti, záškoláctví, hádky, nesprávná péče o děti a jiné. (§12 odst. 1 a) a b)). Dále zákon ukládá sociálním pracovníkům SPO navštěvovat dítě umístěné v ústavním zařízení, kdy by si měl ověřit, zda jsou respektována základní osobní práva dítěte, zda nadále trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy. Současně by měl pracovník působit i na to, aby do stejného ústavu byli umístěni všichni sourozenci, aby mezi nimi nedošlo k přetrhání rodinných a citových vazeb. Stejná povinnost vyplývá sociálnímu pracovníkovi i vůči rodičům umístěných dětí, které má také navštěvovat, poskytnout jim pomoc zejména v uspořádání rodinných poměrů, které by umožnily návrat dítěte do rodiny. Účelem je také pomoc při řešení životní a sociální situace, pomoc zabezpečit vhodné poradenské zařízení. (§ 29 odst. 1 a 2)¹⁹

Aby mohla být rodina sanována, musí sociální pracovník SPO nejprve přesně zmapovat problémy rodiny. Na základě všech dostupných získaných informací, by si měl vytvořit prvotní anamnézu rodiny, ve které jsou problémy. Těmito problémy jsou ohroženy děti, nebo na základě těchto problémů již byly děti umístěny v ústavním zařízení. K sestavení anamnézy může dojít až po velmi důkladném seznámení se s klientem, z opakovaných rozhovorů vedených s klientem, po důkladném prošetření podmínek, zpráv ze škol, apod. Po té by měl oslovit odborníky, pracovníky neziskových organizací, apod.

¹⁹ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., Zákon o sociálně právní ochraně dětí, komentář, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha, r. 2007, s. 43, 131-132.

2.3 Formy náhradní rodinné péče

V této kapitole bych se chtěla pokusit přiblížit všechny formy náhradní rodinné péče – ústavní (dětská centra, dětské domovy, apod.), svěřeni do péče jiné fyzické osoby než rodiče, poručenství, pěstounskou péči, osvojení.

Ústavní péče – se nařizuje tam, kde rodina selhala v péči o dítě z některých důvodů (př. rodiče nevykonávají svoji rodičovskou autoritu, dítě nerespektuje své rodiče, záškoláctví, ...) a není možné v daném případě žádným jiným způsobem zajistit dítěti jiné výchovné prostředí.²⁰

Ústavní péče je rozdělena podle věku, kdy do 3 let podléhají Dětská centra a kojenecké ústavy Ministerstvu zdravotnictví, od 3 let Ministerstvu školství. Kdy se jedná o dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy.

Pěstounská péče – „laicky řečeno:“ dítě je svěřeno do péče jiné fyzické osoby, která se o něj stará. Řečeno profesionální definicí: *Jde o jednu z forem NRP, kterou v ČR garantuje a financuje stát. Rozhodnutí o svěřeni do pěstounské péče přísluší soudu. Soud dítě do pěstounské péče svěří, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pokud osoba pěstouna poskytuje záruky řádné výchovy dítěte. Pěstounská péče může být dětem poskytována v pěstounských rodinách žijících ve vlastním bytě nebo ve zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče, které zřizuje obec nebo kraj. Jiným zvláštním typem zařízení pro pěstounskou péči jsou vesničky SOS.*²¹

Svěření do péče jiné fyzické osoby – je upraveno v zákoně o rodině. Opětne řečeno laicky, dítě, o které se rodič nemůže řádně starat, zabezpečit mu jeho základní osobní potřeby, může být rozsudkem soudu svěřeno do péče jiné osoby – např. prarodiče, bližší rodiny, apod.

Poručenství – *jde o případ, kdy rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo jim tato zodpovědnost byla pozastavena nebo nemají způsobilost*

²⁰ Srov. MATĚJČEK, Z., Náhradní rodinná péče, Portál, 1. vydání, Praha, r. 1999, s.39.

²¹ MATOUŠEK, O., Slovník sociální práce, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.135.

k právním úkonům. V tomto případě ustanovuje soud dítěti poručníka, který jej vychovává, spravuje jeho majetek, zastupuje dítě. Poručník odpovídá soudu za řádné plnění této funkce a podléhá jeho doзору.²²

Osvojení – právní vymezení tohoto pojmu je v zákoně č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů. *Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiče.²³*

3. Případové konference

V této kapitole bych chtěla blíže seznámit a objasnit pojem případová konference, neboť jde o stěžejní pojem mé práce. V této kapitole po vymezení pojmu „případová konference,“ se dále budu zabývat jejím průběhem a cílem. Dotknu se pojmu anamnéza, multidisciplinární spolupráce. Chtěla bych také demonstrovat podpůrnou síť v oblasti péče o ohrožené děti.

O případových konferencích se začalo hovořit v roce 2008. Hodně zkušeností máme v konání případových konferencí převzato z Francie. Ale vůbec první zmínku ohledně případových setkání jsem našla v literatuře o Marii Krakešové, která se tímto pojmem také zabývala. Takže i u nás má případová konference starší kořeny. Já sama, když jsem se začala o případové konference zajímat, jsem si uvědomila, že kazuistiky ohrožených dětí, které řeším v rámci svého zaměstnání, jsou stále složitější, vyžadují odborné konzultace, diskuzi nad případem.

²² MATOUŠEK, O., Slovník sociální práce, Portál, 2. vydání, Praha, r. 2008, s.143.

²³ MATĚJČEK, Z., Náhradní rodinná péče, Portál 1. Vydání, Praha, r. 1999, s.33.

3.1. Vymezení pojmu případová konference

Definicí případových konferencí je v odborné literatuře mnoho, nemohla jsem se rozhodnout pro tu nejupravděpodobnější, proto uvádím čtyři.

*Případová konference je porada věnovaná diskusi o případu, již se účastní členové rodiny, zástupci institucí, které mají s klientovými problémy něco do činění.*²⁴

*Případová konference SPO je důvěrné setkání mezi rodiči, sociálními pracovníky SPO a dalšími profesionály v diskusi o péči o dítě.*²⁵

*Případová konference je odborná diskuse zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem najít optimální řešení.*²⁶

*Případová konference „.....jde o to, udělat si čas, zastavit se a zasednout u jednoho stolu a určit si plán cesty tak, jak to běžně děláme v každé své činnosti.....“*²⁷

Tyto čtyři definice jsem pro svou potřebu zúžila do jednoho rčení: ...víc hlav, víc ví Proto se také o případové konference zajímám, snažím se ve složitých případech konferenci svolat. Pro rozvoj své profesní práce se také snažím být na různých případových konferencích účastna.

²⁴ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.161.

²⁵ ČÁSLAVA, J., Metodika případových konferencí, Opava, r. 2008, s.6.

²⁶ Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů SPO při případových konferencích

²⁷ Rozum a cit, Na jedné lodi, aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti, s.5.

3.2. Co předchází svolání případové konference

V této kapitole bych chtěla popsat, co všechno by mělo předcházet případové konferenci. Jde hlavně o to, aby si sociální pracovník zmapoval situaci ohroženého dítěte, na základě zjištění vytvořil anamnézu a po té zpracoval individuální plán. Po sestavení individuálního plánu by měl sociální pracovník oslovit nejen odborníky, kteří by měli být anebo kteří již jsou na případu zainteresováni – etopedové, dětské psychologové, třídní učitelé, pediatři, atd., ale také rodiče a dítě samotné. Součástí všech těchto aktivit by měla být jasná představa, jak nebo jakým způsobem se bude rodina sanovat, zda je tento způsob možný, zda a jaká řešení existují.

3.2.1. Anamnéza

V tomto bodě bych chtěla uvést, jak to vlastně celé začne. Sociální pracovník SPO se dozví, že se v dané lokalitě nachází ohrožené dítě, tímto oznámením vzniká případ. Aby se celá věc objasnila, tak pracovník SPO musí vše řádně zdokumentovat, zjistit příčiny (např. vyžádat si zprávy ze školy, od lékaře, provést návštěvu rodiny v místě bydliště) a založit spisovou dokumentaci. Tato dokumentace musí obsahovat základní anamnézu o ohroženém dítěti a jeho rodině.

Sociální pracovník si tedy nejprve musí pro svoji práci s klientem vytvořit podrobnou anamnézu, ke které samozřejmě musí zajistit veškeré dostupné informace. Tyto informace získává, jak jsem již uvedla z vyžádaných zpráv, ale hlavně z rozhovorů, které opakovaně vede s klientem. Anamnéza by se měla stát stěžejním bodem, od kterého budou vycházet všechny další plány spolupráce s klientem, odborníky.

Anamnéza – je shromažďování, třídění a zpracování údajů o klientovi, které objasňují jeho vývoj a současný stav. Kategorie těchto údajů mohou být

následující: současný hlavní problém klienta, délka trvání, předchozí vývoj související s jinými problémy, délka trvání problému, údaje o původní rodině, vztah k rodičům, ekonomická situace, bydlení,²⁸.

3.2.2. Zpracování individuálního plánu

V tomto bodě bych se chtěla zabývat vytvořením individuálního plánu s rodinou, který je stěžejní pro případovou práci s rodinou ohroženého dítěte a dítětem samotným. Plán by měl být krátkodobý, obsahovat jasné a stručné cíle.

Plán by měl obsahovat stěžejní body: životní příběh dítěte, aktuální problémy dítěte a jeho rodiny, přesné vymezení problému, současná a budoucí rizika. Dále by obsahem plánu měla být pracovní hypotéza o příčině problému a navrhovaný postup řešení. V individuálním plánu by měly být přesně definovány rodinné vztahy, osobnost dítěte, zájmy. Také by měl tento plán obsahovat určité hodnocení funkčnosti rodiny. Plánování by se měli zúčastnit samozřejmě rodiče i dítě samotné. Aktivní zapojení rodiny do procesu vytváření individuálního plánu by mělo posílit motivaci. Rodiče by si měli uvědomit vlastní pocit spoluodpovědnosti.²⁹

Individuální plán je tedy jednou ze základních metod systematické práce s klientem v sociální sféře. Jde o plán, který je zpracován klíčovým sociálním pracovníkem, s možností a návrhem zapojení dalších subjektů. Zaznamenává rozhodnutí o stanovených cílech, konkrétních aktivitách a zodpovědnosti jednotlivých osob za plnění.³⁰

²⁸ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce, Portál, 2. Vydání, Praha, r. 2008, s.25.

²⁹ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2010, s. 164-168.

³⁰ Srov. DOLÁKOVÁ, V., Metodika individuálních plánů dětí, Opava, 2008

Aplikace individuálního plánu dítěte podle cílové skupiny:³¹

- 1) využití pro děti ohrožené – v případě, kdy je dítě ohroženo umístěním mimo rodinu, po prvotní anamnéze a seznámení se se spisovou dokumentací, sestavujeme plán práce s rodinou, jehož záměrem je prevence umístění ohroženého dítěte do ústavního zařízení a posílení integrity rodiny, př. Můžeme spolupracovat s neziskovými organizacemi (FOD, Rozum a cit, ...)
- 2) využití pro děti již umístěné
 - je-li dítě v ústavní péči, opět sestavujeme individuální plán pro dítě tak, aby se co nejdříve vrátilo zpět do péče rodičů, s rodinou plánujeme aktivity tak, aby byla na návrat co nejlépe připravena, pokud to nejde, hledáme jiná vhodná řešení např. umístění do náhradní rodinné péče, opětně můžeme spolupracovat s neziskovými organizacemi, občanskými sdruženími
 - není-li možný návrat dítěte do péče rodičů, plánujeme v těsné spolupráci s pracovníky náhradní rodinné péče co nejrychlejší zařazení dětí do registru dětí vhodných pro náhradní rodinnou péči
 - po návratu dítěte z ústavní výchovy do péče rodiny je nutná odpovídající terciální prevence, směřující k zabránění opětovného ohrožení dítěte mimo rodinu, v tomto případě by měl sociální pracovník úzce spolupracovat s odborníky, neziskovými organizacemi

Řečeno laicky, sociální pracovník by měl být klíčovým pracovníkem, koordinátorem, který sestavuje prvotní anamnézu na základě veškerých dostupných informací o vzniklém problému, provedeného šetření z místa bydliště, seznámení se se spisovou dokumentací. Poté by měl sestavit za pomoci rodiny a odborníků z řad pediatrů, školských pracovníků, etopedů, apod. individuální plán. Samozřejmě mnohdy to nejde, sociální pracovník si musí pomoci sám, odborníků na danou problematiku je málo.

³¹ Srov. DOLÁKOVÁ, V. Metodika individuálních plánů dětí, Opava, 2008

Zde bych uvedla, že doposud není nikde přesně zakotveno, zda individuální plán se sestavuje před nebo po případové konferenci. Není také nikde stanoveno, kdy se případová konference svolává, vždy se jedná pouze o doporučení, metodiky. Případová konference je vlastně jedním z možných postupů OSPOD, který se dá využít při řešení složitých případů. Já sama, po prostudování dostupných metodických pokynů, odborné literatury, jsem si sestavení individuálního plánu a svolání případové konference vysvětlila následovně. Při řešení složitého případu si nejprve s rodiči prodiskutuji řešené problémy, snažím se o sestavení individuálního plánu, oslovím odborníky. Pokud je problém složitý, přistoupím ke svolání případové konference, kde si vše řádně prodiskutujeme a po té sestavíme individuální plán. Do budoucna by měla být případová konference i sestavení individuálního plánu přesně vymezena zákonem o sociálně právní ochraně dětí.

Jen pro dokreslení bych uvedla, že v naší lokalitě je v tomto ohledu velmi krizová situace, v regionu Starého Města, kde je nezaměstnanost 20%, žije zde velká rómská populace, není v místě žádná nezisková organizace, žádná volnočasová aktivita pro děti, nejbližší dětský psycholog je v 35km vzdáleném Šumperku, fond ohrožených dětí je v 45km vzdáleném Zábřehu, krizová pomoc pro domácí násilí je až v Olomouci. V tomto regionu je nejvíce problémů se zanedbanými dětmi, záškoláky, domácím násilím. Lidé se potýkají s finanční tísň, je proto nemožné, aby v případě vzniklého problému jeli za odborníkem. V této lokalitě je sociální pracovník „vděčný“ za jakoukoli odbornou pomoc. Takže svolání případové konference, kde se problém prodiskutuje, získám nový náhled na věc, nové návrhy řešení problémů z řad odborníků, jsou vlastně pro mne jako sociálního pracovníka takovou supervizí na případ.

3.2.3. Multidisciplinární spolupráce

Posouzení situace ohroženého dítěte je velmi složitá a náročná záležitost. Jedná se o komplexní problematiku, při jejímž řešení se sociální pracovník neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků. Sociální pracovník by se měl především ujmout role koordinátora a jeho prvním úkolem by mělo být sestavení týmu potřebného k řešení každého jednotlivého případu.³²

K této kapitole bych snad chtěla pouze poznamenat, že vytvoření multidisciplinárního týmu je opravdu mnohdy nemožné. I když se sociální pracovník snaží, v určité lokalitě chybí pracovníci z řad odborníků – pedopsychologové, pedopsychoiatri, etopedi, apod., mnohde jsou nefungující rodinné poradny. Tady je role sociálního pracovníka, který by měl spolupracovat s odborníky, neřešitelná. U nás v regionu využíváme hlavně pomoc fondu ohrožených dětí, kdy terénní pracovníce jsou ochotny z důvodu problémů přijet i do vzdálených lokalit.

Jak jsem již uvedla, při výkonu SPO nejvíce spolupracuji s Fondem ohrožených dětí, který má pobočku v Zábřehu. Pracovnice FODu se snaží být nápomocny, zajdou do rodiny, v případě finanční krize poskytnou jednorázový nákup, upozorní na zanedbané či ohrožené dítě v regionu. Dále spolupracuji s občanským sdružením Rozum a cit. Tato organizace mi pomohla překonat tíživou finanční situaci u jedné předpěstounské rodiny. Dále s o.p.s. PONTIS – která byla založena při Městě Šumperk, která provozuje Domov pro matky s dětmi, krizový byt, různé volnočasové aktivity pro ohrožené děti. Také se mi osvědčila spolupráce s R-mosty – organizace na pomoc Rómům, jde sice o pražskou organizaci, ale také mi byla nápomocna s rómskými dětmi, které byly umístěny v péči jiné fyzické osoby než rodiče. Velmi úzce spolupracuji s psychology Střediska sociální prevence

³² Srov. MATOUŠEK, Old., a kol., Metody a řízení sociální práce, PORTÁL, 2. vydání, Praha, r. 2008, s.203.

v Olomouci, hlavně v otázkách domácího násilí, záškoláctví, špatné komunikaci mezi rodiči a dětmi. Dále s Dětským diagnostickým ústavem v Olomouci, který v rámci umístění dětí zpracovává velmi podrobnou diagnostiku. Ale i dětskými psychology, rodinnými poradnami atd.

3.3. Realizace, průběh a cíl případové konference

Jedním z důležitých znaků sanace rodiny je realizace případových konferencí, kdy jde o společné setkání pomáhajících pracovníků, kteří se snaží hledat a navrhnout optimální řešení problémů konkrétní rodiny. Případová konference je plánované a koordinované multidisciplinární setkání odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují ve své každodenní praxi. Případovou konferenci iniciuje, svolává a koordinuje pracovník sociálně právní ochrany, pokud se dítě či rodina dostalo do natolik obtížné situace, že by mohlo nastat umístění dítěte mimo rodinu nebo se tak již stalo či mnoha dalších případech, kdy hrozí ohrožení dítěte. Případovou konferenci může iniciovat a svolat i ústavní zařízení, škola atd. ³³

Tady bych chtěla podotknout, že účastníky případové konference by neměli být pouze odborníci, ale pokud je to možné, měli by být účastni i rodiče a dítě samotné. Protože pokud chceme, aby došlo ke zlepšení situace v rodině, musíme přesvědčit především rodiče, že jim chceme pomoci. Musíme se jim snažit vysvětlit, že za ně nepřebíráme zodpovědnost, ale že jim nabízíme pomoc, že velká část práce je především na nich a je v jejich zájmu, abychom všichni společně hledali vhodné řešení.

Kdy se tedy vyplatí svolat případovou konferenci? :³⁴

- Když je potřeba vyhodnotit stávající situaci dítěte a získat nové informace o dítěti, rodině z různých úhlů pohledu.

³³ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2008, s.89-91.

³⁴ Srov. Nadace Rozum a cit, Na jedné lodi, aneb jak uspořádat případovou konferenci, Praha, 2010, s.90.

- Když je potřeba sladit spolupráci v okolí dítěte, rozdělit odpovědnost, koordinovat péči – např. dohodnout se na docházkách dobrovolníků z řad neziskových organizací do rodiny, návštěvách pracovníků fondu ohrožených dětí, ...
- Když je potřeba jednotný postup všech zúčastněných a rychlá koordinace práce s dítětem v krizi.
- Když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte, např. odebrání dítěte z rodiny.

Důvodem k odebrání dítěte z rodinného prostředí bývají informace o poškozujícím jednání dospělých vůči dítěti, které příslušný orgán musí co nejobektivněji vyhodnotit. Toto vyhodnocení je pro jednu osobu velmi obtížné a ve svém důsledku závažné. Případová konference umožňuje co nejvíce možnou objektivizaci informací.³⁵

Konkrétní situace a oblasti využitelné pro případové konference:³⁶

- Když se rodina ocitá v neshodách.
- Když se dítě ocitá v takové situaci, která vyžaduje umístění mimo rodinu.
- Když dítě přechází do nového prostředí, např. umístění do ÚV.
- Když je dítě dlouhodobě umístěno mimo rodinu.
- U obtížných, selhávajících nebo nezdařených formách NRP.
- U zvláště komplikovaných případů.
- Pokud rodina příliš nespolupracuje.

Jak jsem již uvedla, případovou konferenci svolává pracovník SPO. Samozřejmě se potýkáme s tvrzením, že případové konference nám přidělávají práci, že i tak jsme přetížení. Souhlasím s tvrzením, že sociální pracovník SPO je přetížen, že řeší mnoho případů. Nesouhlasím s tím, že případové konference přidávají práci. Já osobně беру každou takovou

³⁵ ČÁSLAVA, J., Metodika případových konferencí, Opava, r. 2008, s. 7.

³⁶ Srov. Nadace Rozum a cit, Na jedné lodi, anebo jak uspořádat případovou konferenci, Praha, r. 2010, s.10.

konferenci jako přínos. Získání různého úhlu pohledu na případ, rozšíření informací o rodině, dítěti. Účast na případových konferencích mi pomohla při řešení mnoha dalších problémových kazuistik, kdy jsem mohla načerpané zkušenosti využít. Samozřejmě jsou také případy, kdy je svolání případové konference zbytečné. Jde především o případy, kdy klient nechce, nesouhlasí, odmítá spolupracovat, je agresivní, nemá důvěru k pracovníkům.

Samotná realizace případové konference:

Případovou konferenci svolává OSPOD, který má daný případ v řešení nebo předseda komise pro sociálně právní ochranu dětí. Svolávající pracovník zašle oficiální pozvánku všem účastníkům konference, zpracuje písemné podklady pro jednání a vymezí cíl případové konference. Rodiče sociální pracovník osloví osobně, seznámí je s cílem, připraví je na řešený problém, obeznámí je s účastí odborníků. Stejně postupuje sociální pracovník i při přizvání dítěte na případovou konferenci.³⁷

Případová konference může být jednorázovým aktem, ale i průběžným procesem, jedná se o jednu z metod sociální práce, která je časově náročná, ale přináší úspěch. Ještě bych dodala, že sociální pracovník, který se případem zabývá, nevede případovou konferenci sám. Nám se osvědčilo, že konferenci vede kolega, který je s případem blíže obeznámen. Případová konference probíhá v následujících bodech:³⁸

- Kazuistika – přednáší koordinátor, který přivítá účastníky, přednese stručnou anamnézu případu, seznámí s vytyčeným cílem.
- Doplnění informací účastníky.
- Analýza a formulování problému, posouzení rizik.
- Návrhy řešení – individuální plán.
- Rozdělení kompetencí.
- Formulace závěru, výstupy.

³⁷ Srov. Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup OSPOD při případové konferenci s. 3

³⁸ Srov. ČÁSLAVA, J., Metodika případových konferencí, Opava, r. 2008, s. 8.

Celý průběh konference vede koordinátor, který vše zapisuje, dává všem zúčastněným slovo, snaží se zamezit názorovým neshodám tak, aby nedošlo k hádce.

Z případové konference se pořizuje zápis, který je součástí spisové dokumentace vedené příslušným OSPOD a je taktéž zaslán všem účastníkům. Zápis obsahuje místo, datum, označení cíle, který je předmětem případové konference, údaje o účastnících, poučení o mlčenlivosti. V zápise je vylíčení průběhu případové konference a stanovení konkrétních úkolů a termínů.³⁹

Cílem případové konference je zajistit:⁴⁰

- Objektivní posouzení situace z různých úhlů pohledu.
- Stanovení cíle, ke kterému vede sanace rodiny.
- Stanovení dílčích cílů a reálných kroků v konkrétním časovém horizontu.
- Určení zodpovědnosti zúčastněných.
- Určení pravidel.

Tým v průběhu případové konference by měl hovořit nejen o pokrocích, ze kterých se všichni těší a které rodinu posouvají kupředu, ale také hledat další náměty na řešení situací. V zájmu dítěte a rodiny je třeba hledat další řešení situací, které se zatím nedaří zvládat a které představují aktuální nebo budoucí rizika. Je třeba využít i přítomnosti rodičů, které je třeba vtáhnout do případu, aktivně je zapojit, snažit se je motivovat, vysvětlovat jim, že hlavně oni mají v životě svých dětí důležité postavení, seznámit je s rodičovskou zodpovědností.⁴¹

³⁹ Srov. Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup OSPOD při případové konferenci s. 3.

⁴⁰ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2008, s.91.

⁴¹ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2008, s.93.

Přínos případových konferencí:⁴²

- Snižují riziko špatného rozhodnutí.
- Eliminují projekci osobních zkušeností do řešeného případu.
- Pomáhají rozložit odpovědnost za případ.
- Směřují k vytvoření individuálního plánu dítěte.
- Jsou časově ohraničené.
- Vytváří komplexní pohled pro další rozhodování.

př. Jak realizujeme případovou konferenci u nás na Městském úřadu:

- 1) Oficiálním dopisem, kde je pevně stanoveno datum, hodina a místo konání, stručné informace o kazuistice, vytýčení cíle, pozveme všechny vytypované odborníky.
- 2) S rodiči, popřípadě dítětem, probereme situaci, která se bude řešit, seznámíme rodiče a děti s pozvanými odborníky, nastíníme, jakým směrem se bude jednání ubírat.
- 3) Vypracujeme si anamnézu rodiny, vypíšeme si body řešení, stanovíme cíl, co od „případové konference“ očekáváme. Seznámíme kolegu, který bude „konferenciérem“ s případu, s danou kazuistikou.
- 4) Na začátku jednání poučíme všechny zúčastněné o mlčenlivosti, dle zákona č. 359/199 Sb. o sociálně právní ochraně ve znění pozdějších předpisů, a to dle § 57 odst. 2. Toto poučení si necháme od všech zúčastněných podepsat.

⁴² ČÁSLAVA, J., Metodika případových konferencí, Opava, r. 2008, s. 10.

- 5) Z případové konference po jejím ukončení pořizujeme zápis, se kterým jsou všichni seznámeni a po té jej každý obdrží v písemné podobě. V tomto zápise je stanoven, pokud je dán, termín dalšího jednání, vytyčen cíl, ke kterému všichni došli a úkoly.

3.4. Podpůrná síť v oblasti péče o ohrožené děti

Na této síti bych chtěla ukázat, jak a s kým by mělo být v případě ohroženého dítěte spolupracováno.

43

⁴³ Nadace Rozum a cit, Na jedné lodi, aneb jak uspořádat případovou konferenci, Praha, 2010, s.19.

3.5. Podmínky úspěchu případové konference

V této části bych chtěla uvést, že individuální plán vytvořený v rámci případové konference bude úspěšný, pokud budou zachována určitá pravidla, a to:⁴⁴

- plánování vychází z potřeb rodiny a vzniká za aktivní účasti rodiny
- plán je reálný, klade na rodinu a účastníky přiměřené nároky
- plán je flexibilní a průběžně se upravuje podle měnící se situace v rodině
- naplánovaná pomoc je skutečně realizována

Samozřejmě, že plánování má i svá rizika, např. plán je nereálný, nefunkční, klienti jsou pasivní, zúčastnění nedodržují to, k čemu se zavázali.

Za zmínku dle mého stojí ještě tzv. rodinné konference, které upřednostňují potenciál rodiny, před potenciálem profesionála. Rodinné konference respektují právo rodiny na řešení vlastních záležitostí a státní prvek se má právo do situace rodiny vměšovat, až tehdy, pokud je v rodině někdo ohrožen a rodina nemá kapacitu, aby tomu zabránila.⁴⁵

4. Případové konference - kazuistiky

V této části bych se chtěla pokusit na kazuistikách ukázat důležitost případové konference. Za sledované období od ledna 2008 do prosince 2010 jsme u nás řešili složité případy v deseti případových konferencích. Z těchto deseti jsem si vybrala sedm případových konferencí, které se blíže dotýkají

⁴⁴ Srov. MATOUŠEK, Old., PAZLAROVÁ, H., Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, Portál, 1.vydání, Praha, r. 2010, s. 171-172.

⁴⁵ Srov. MATOUŠEK, Old., PAZLAROVÁ, H., Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny, Portál, 1. vydání, Praha, r. 2010, s. 173.

svým obsahem mé práce. Zbylé tři konference se více zabývají záškoláctvím a dle mého názoru by byly materiálem vhodným pro práci zaměřenou na výchovné problémy dětí.

Vybraných sedm případových konferencí jsem rozdělila do dvou skupin. V první skupině se budu zabývat problémy dětí, které byly do ústavního zařízení umístěny a v tomto zařízení nejsou déle jak dva roky. Na této skupině bych chtěla ukázat, jak je důležitá spolupráce a dále jsou všechny čtyři případy spojené s náhradní rodinou péčí (Pepík-2x, Anička, Leona, Evička). Druhá skupina případových konferencí bude o dětech, které jsou dlouhodobě umístěny v ústavním zařízení, v dohledné době dovrší zletilosti, nemají možnost vrátit se do původní rodiny (Mirek a Nela).

Všechny příběhy budou strukturovány následovně:

- anamnéza – stručný popis včetně rodinných vazeb
- cíl případové konference, její průběh a závěr
- vypracování individuálního plánu
- význam případové konference pro mě, jako sociální pracovníci a pro nezl. dítě, které v případě vystupuje

Všechny mnou zmiňované případové konference jsou postaveny na stejném ideovém základě:⁴⁶

1. Odloučení dítěte od rodičů je mimořádným opatřením, které je zcela zásadním zásahem do života dítěte a jeho rodiny.
2. Dítě separované od svých rodičů se stává dítětem ohroženým – dítětem, které prožívá traumatickou situaci se všemi negativními důsledky pro jeho další vývoj.

⁴⁶ Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů, Sborník z X. celostátního semináře Brno 2010, TRIADA Brno, s. 7.

3. Cílem umístění dítěte mimo jeho rodinu – zejména v případě, že je to proti vůli jeho rodičů – není trvalé odloučení dítěte, ale vytvoření podmínek pro jeho návrat do přirozeného prostředí.
4. Po dobu, kdy je dítě odloučeno od svých rodičů, je v jeho zájmu a jeho právem vrozené vztahy zachovávat, podporovat a rozvíjet.

4.1. Pepík

Pepíkův případ jsem převzala v lednu 2008 od své kolegyně. Jde o moji úplně první případovou konferenci, která se uskutečnila v květnu 2008. Druhá následně proběhla v roce 2009. Na Pepíkovi bych chtěla ukázat právě význam spolupráce sociálního pracovníka SPO a odborníků.

Anamnéza:

Pepík se narodil v roce 1997, od jednoho roku vyrůstal v rodině své babičky. Jeho matka rodinu opustila, našla si jiného partnera. Pepík byl v rodině babičky spokojený, začal navštěvovat základní školu a tady nastal zlom. Babička přišla o partnera, začala nadměrně požívat alkohol, její pití se stalo nekontrolovatelné, začala vést promiskuitní život. Pepík byl tedy na základě předběžného opatření v polovině roku 2007 umístěn do střediska pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Během svého dětství i pobytu ve středisku se samozřejmě stýkal s matkou i se svými polorodými sourozenci, kteří ovšem mají trvalé bydliště v jiném správním obvodu. Matka a sourozenci navštěvovali Pepíka v době jeho umístění v krizovém centru. Pepík k matce jezdil na víkendy. V rámci znaleckého zkoumání uvedl, že nemá rád partnera matky a přeje si vyrůstat v dětském domově. Rozsudkem okresního soudu byla u Pepíka nařízena ústavní výchova a byl umístěn do dětského domova, který byl vzdálený od bydliště matky. Matka Pepíkovi do zařízení pouze občas telefonovala, nikdy jej osobně nenavštívila, nevzala si jej na víkendový

pobyt či prázdniny. Během návštěv sociální pracovnice v roce 2008 se Pepík zmiňuje, že je šikanován chlapci z domova. Současně zmiňuje přání být společně se svými sourozenci.

Charakteristika dotčených osob:

Matka je bez zaměstnání, na úřadu práce je evidována sporadicky. Přivydělává si různými brigádami, experimentuje s marihuanou, alkoholem, často střídá partnery. Má další tři děti, které byly taktéž umístěny v dětském domově, rok 2008-2009. V současné době nemá stálého partnera, nemá finanční ani bytové podmínky. Nemůže za Pepou jezdit. OSPOD návštěvy u matky neprovádí, matka si kontakty sociálních pracovníků nepřeje, zcela je odmítá.

Otec Pepíka není uveden v rodném listu.

Babička od odebrání vnuka ze své péče o něj nejeví žádný zájem, střídá partnery, žije promiskuitním způsobem, v roce 2009 se z ní stává bezdomovec.

Sourozenci - tři dívky, každá z nich má jiného otce. Všechny tři jsou umístěny společně v jiném dětském domově, o svém bratrovi vědí, pamatují si na něj, spadají do jiného správního obvodu OSPOD.

Základní problémové okruhy:

- Pepík nemá kontakt s biologickou rodinou, není umístěn v zařízení společně se svými sestrami, dochází k zprětrhání sourozeneckých vazeb
- během pravidelných návštěv sociální pracovnice Pepík neustále zmiňuje šikanu, hovoří o problémech v zařízení
- Pepík chce odejít do stejného domova, kde jsou umístěny jeho sestry
- pracovníci domova nechtějí připustit šikanu ani změnu zařízení

V tomto případě jsem po poradě s kolegy sestavovala napřed individuální plán, ale svolala jsem případovou konferenci. Chtěla jsem znát názor

odborníků na změnu zařízení, dále jsem chtěla prodiskutovat šikanu, kontakty s biologickou rodinou. Svoláním případové konference jsem chtěla předejít špatnému rozhodnutí.

Případová konference květen 2008

Přítomni: ředitel a sociální pracovníce zařízení, etoped a psycholog diagnostického ústavu, zástupce KÚ, zástupci OSPOD, nezletilý, matku se nepodařilo pozvat.

Cíl:

Ujasnění problému šikany, kterou neustále avizuje nezletilý. Dále zjistit vhodnost přemístění nezletilého za sestrami, které by vedlo k obnovení sourozeneckých vazeb. Posoudit vhodnost zařazení Pepíka do registru dětí vhodných k NRP.

Průběh: Zástupci dětského domova na případové konferenci uváděli, že není v zařízení žádný problém, že vše již bylo vyřešeno osobními pohovory s Pepíkem i aktéry šikany. Sdělili, že Pepík trpí bájnou lhavostí. Nevidí důvody k přemístění do jiného zařízení. Dále pracovníci domova uvedli, že se o Pepíka začala zajímat hostitelská rodina, která si jej vytipovala na soutěži. V hostitelské rodině spatřují pracovníci domova jedinou velkou možnost pro Pepíka, když jeho matka dětský domov kontaktuje pouze sporadicky a to telefonicky, sourozence vůbec neřeší. Babička se neozvala vůbec.

Zástupci OSPOD (já a kolegyně z náhradní rodinné péče) sdělili, že vzhledem k tomu, co nezletilý uvádí a jaké je jeho přání, navrhli jeho přemístění do jiného zařízení, kde by byl společně se sestrami. Během případové konference bylo ze sdělení vedení domova náhodně zjištěno, že si matka Pepíka před měsícem podala žádost o jeho přemístění z důvodu vzdálenosti. Tato žádost zatím nebyla ze strany domova řešena. Dále zástupci OSPOD navrhli, aby Pepík, vzhledem k problémům, které má, prošel diagnostikou,

neboť při jeho umístění žádná vytvořena nebyla. Ohledně Pepíkova zařazení do registru dětí vhodných k náhradní rodinné péči jsme navrhli nezávislé posouzení psychologem krajského úřadu.

Etoped i psycholog diagnostického ústavu se přiklonili na stranu OSPOD s tím, že by bylo v zájmu nezletilého, aby tento absolvoval šestitýdenní diagnostický pobyt, kde by s Pepíkem bylo po odborné stránce pracováno, po té se ukáže, která cesta bude nejlepším řešením.

Pepík byl přizván na jednání, byl seznámen s návrhem na diagnostický pobyt a také mu byl vysvětlen pojem pěstounská péče. Pepík uvedl, že jeho největším přáním je vrátit se k babičce, druhé přání je žít s matkou a třetí být společně se sourozenci. Nadále trval na svém sdělení, že je šikanován, chce do jiného zařízení, chce být se sestrami.

Závěr: Vedení domova neustále trvalo na svém stanovisku, že Pepík si vymýšlí, nejvhodnějším řešením je pro něj náhradní rodina, úplně vylučují biologickou rodinu. Vzhledem ke stanovisku dětského domova se všichni zúčastnění shodli na tom, že nejprve proběhne nezávislé posouzení psychologem krajského úřadu o vhodnosti zařazení Pepíka do registru dětí vhodných k náhradní rodinné péči, na základě výsledku posouzení se bude hledat další vhodné řešení. Byl stanoven termín pro vypracování posouzení do jednoho měsíce.

Po vypracování odborného posouzení jsem začátkem prázdnin navštívila Pepíka v dětském domově. Během mé návštěvy si opětně stěžoval na šikanu, uváděl, že mu berou peníze. Začal více hovořit o hostitelské rodině. Hovořil také o matce, která mu telefonovala. Dále sdělil, že již hovořil s psychologem, které definoval své tři přání – babička, matka sourozenci. Během návštěvy jsem si všimla řezných ran na předloktí Pepíkovy ruky. On na to uvedl, že si to dělá sám nůžkami, neví proč. Při této návštěvě jsem pracovníky dětského domova seznámila s výsledkem odborného posouzení.

Závěr posouzení obsahoval přesně definovaná Pepíkova přání (babička, matka, sourozenci), byla zjištěna silná vazba na biologickou rodinu, dále byly odhaleny problémy v jeho chování (lhavost, citová oploštění).

Po seznámení se s posouzením souhlasili pracovníci dětského domova s diagnostickým pobytem. Souhlasil s ním i Pepík. Jeho matku se nikomu z nás nepodařilo zkontaktovat. Aby byla matka obeznámena se situací kolem Pepíka, napsala jsem jí informativní dopis na její trvalé bydliště. Během prováděné diagnostiky jsem 2x navštívila diagnostický ústav, hovořila vždy s Pepíkem, psychologem a etopedem. V rámci rozhovorů jsem zjistila, že Pepík svá přání velmi často a účelně mění. Na prvním místě je u něj zisk, je velmi citově nevyrovnaný. Během návštěv mi Pepík sděloval, že chce jít za sestrami, ale také nechce, uváděl různé důvody. Přesně dva dny před ukončením diagnostiky jsem hovořila s pracovníky diagnostického ústavu a Pepíkem. Společně jsme probírali jeho umístění zpět do dětského domova, odkud přišel anebo jeho přemístění za sestrami. Pepík jasně uvedl, že chce jít za sestrami. Po ukončení diagnostiky byl Pepík přemístěn do dětského domova za svými sestrami. Vzhledem k tomu, že tento dětský domov je několik kilometrů od bydliště matky. Začala matka Pepíka navštěvovat. Již dříve chodila do zařízení navštěvovat své dcery. Podařilo se mi navázat spolupráci s matkou. Přesto se matka snažila spolupracovat, reagovala na veškeré doporučení, vyřídila si dávku v hmotné nouzi, našla si brigádu, nepodařilo se najít vhodné bydlení. Snažila jsem se o obnovení rodinných vazeb, zkontaktovala jsem rodinnou poradnu, dohodla rodinnou terapii. V tomto snažení mi byli nápomocni pracovníci nového dětského domova i odborníci z diagnostického ústavu. Koncem roku 2009 u Pepíka ovšem nastal opět velký problém. Rodina, která jej oslovila na soutěži v roce 2008, projevila přání, převzít Pepíka do pěstounské péče a tento svůj návrh podala na soud. Současně rodina požádala o víkendové pobyty Pepíka v jejich domácnosti. S tímto ovšem nesouhlasila matka nezletilého. Vyžádala jsem si stanovisko místně příslušných sociálních pracovníků, kteří taktéž vyslovili nesouhlas s pobytem nezletilého. Celý případ začal být medializován.

OSPOD byl ten, který nechce dítě pustit na návštěvu, sociální pracovníce byla ta „zubatá“. Rodina si začala Pepíka uplácet, zasílali mu kopie zákonů, na co má právo, kopie svých znaleckých posouzení, atd. Vzhledem k tomu, že Pepík je citově nevyrovnaný, opravdu si velmi rád vymýšlí, převrací věci, nastal problém. Pepík chtěl z dané situace těžit, začal mít problémy ve škole, na domově, začal ničit majetek školy, odmítal chodit na výlety s matkou a sestrami. Po vzájemné konzultaci s pracovníky domova začala za Pepíkem docházet psycholožka. Během mých opakovaných návštěv Pepík sděloval pokaždé něco jiného, stával se stále více nevyrovnaný. Po konzultaci s ředitelkou, psycholožkou a sociální pracovnící domova, jsem na duben 2009 opět svolala případovou konferenci.

Případová konference duben 2009

Přítomni: KÚ, zástupci KÚ z jiného kraje, diagnostický ústav – etoped a psycholog, DD – ředitelka, sociální pracovníce, psycholožka, MěÚ – vedoucí oddělení, sociální pracovníce a pracovníce NRP, matka nezl. Pepíka.

Cíl :

Důkladné a objektivní posouzení Pepíkova vývoje, jeho ukotvení v dětském domově, pokračující aktivity směřující k obnovení sourozeneckých vazeb, upevnění vazby s matkou, následně případná pěstounská péče.

Průběh: Všichni byli seznámeni s rodinou, která má zájem o pěstounskou péči. Dále byli všichni seznámeni se současnými problémy Pepíka. Pracovníci diagnostického ústavu přesně specifikovali, že Pepík je problematické dítě, nemá pevné kořeny, potřebuje ukotvit, jeho ukotvení spatřují v dětském domově.

K jednání byla přizvána matka, která uvedla, a to velmi procítěně, že ona sama si nepřeje, aby nadále rodina budoucích pěstounů zasahovala do života jejího syna, velmi jí to komplikuje udržet rodinu pohromadě. Uvedla, že ví, že

v současné době nemá bydlení, že žije na ulici, což je již opakovaně, ale snaží se, hledá práci, má příslib zaměstnání. Po té se rozpovídala o své složité životní situaci. Uváděla, že se ptala Pepíka při poslední návštěvě, zda opravdu chce jít k pěstounům. Tento jí odpověděl, že ne. Ona mu na to řekla, že je ráda a dala zákaz návštěv pěstounům. Na základě tohoto sdělení jí údajně Pepík dal okamžitě pusu. Uváděla, že se snaží své děti pravidelně navštěvovat. Také na její popud do zařízení začal jezdit i dědeček dětí. Potom povídala o tom, že ji budoucí pěstounka neustále telefonicky kontaktuje, že po ní chtěla rodný list Pepíka, aby zašla na matriku a změnila jeho trvalý pobyt a hlavně, aby to neříkala úřadům. Po té uváděla, že byla s budoucí pěstounkou na večeři. Ta za ni chtěla večeři hradit, údajně měla pocit, jako že je něco méně než oni. Pepíkova matka také přečetla několik SMS zpráv od pěstounky.

Ředitelka dětského domova seznámila všechny s problémy Pepíka, uvedla, že Pepík nemá problém na domově, ale ve škole. V poslední době je na něm vidět, že se již začíná v domově zabydlovat. Sdělila, že Pepík neví, kam patří. Dále všechny seznámila s tím, jak probíhaly návštěvy pěstounky u nich v zařízení. Jak se pěstounka snažila všechna její doporučení bagatelizovat, chovala se žoviálně. Dále uvedla, že Pepík navázal vztah s psychologkou, která za ním do zařízení dochází každou středu, což mu velmi prospívá.

Závěr: Všichni přítomní se po diskusi shodli na tom, že za současného stavu je nejvhodnější vyčkat na závěry znaleckého posouzení, které bylo nařízeno v rámci soudního jednání o pěstounské péči. Pracovníci krajského úřadu začnou v rámci náhradní rodinné péče pracovat s celou sourozeneckou skupinou. Dále se všichni shodli na tom, že pro Pepíka je opravdu v současné době vhodné, aby setrval na stejném místě. Byly mu dány mantinely pro jeho chování, aby vyrůstal společně se sourozenci a byl v kontaktu se svou matkou.

Po tomto jednání jsem za spolupráce matky a všech zúčastněných odborníků vypracovala **individuální plán**.

V první části plánu jsou stručně vymezeny základní informace o Pepíkovi a jeho rodině, které jsem použila z anamnézy. Dále je zde přesný výčet zainteresovaných osob na případu Pepíka – sociální pracovnice, psycholog, pracovníci dětského domova. Dále je součástí individuálního plánu stručný popis aktuální situace matky Pepíka.

Druhá část individuálního plánu se skládá z úkolů, které jsou přesně specifikovány a které vzešly z případové konference:

- 1) Vzhledem k postojům Pepíka, kdy sám přiznává, že si vymýšlí, chce být bohatý, chce se mít dobře, uvědomuje si, že matka nemá dostatek finančních prostředků, chce být se sestrami. Byl dán první úkol, a to pravidelná spolupráce s psychologem, kde by se měl Pepík naučit respektovat pravidla. Měl by být veden s jasně vytyčenými cíli, měl by se u něj v rámci terapie prohlubovat respekt k autoritám, učit se zvládat situace, potřeba trénovat sebeovládání. Dále Pepík potřebuje získávat bezprostřední zpětnou vazbu, osvojovat si pracovní návyky, podporovat ve sportovních a zájmových aktivitách, potřebuje pochvalu, zažít úspěch, atd. - tento úkol byl dán pracovníkům dětského domova a jejich psycholožce.
- 2) Podporovat kontakt Pepíka s matkou. Vést matku Pepíka k tomu, aby se snažila hledat vhodné bydlení, zaměstnání, byla evidována na úřadu práce, snažila si najít stabilní zázemí, znovu vysvětlovat, že má odpovědnost za čtyři děti - tento úkol byl dán pracovníkům OSPOD.
- 3) Udržovat kontakt s pracovníky městského úřadu, kde mají trvalé bydliště sestry Pepíka, spolupracovat na možném zařazení celé sourozenecké skupiny do registru dětí vhodných k náhradní rodinné péči - Tento úkol byl dán pracovníkům OSPOD.

S plánem byl seznámen nezletilý, jeho matka, pracovníci dětského domova, pracovníci diagnostického ústavu i pracovníci městského úřadu, kteří mají ve svém obvodu Pepíkovy sestry.

Současná situace rodiny: Pepík je se svými sestrami stále v dětském domově. Matka nezletilých dětí si našla přítele s domem. Od října 2010 si bere všechny děti na prodloužené víkendy, dokonce u ní v domácnosti všechny děti trávily vánoční svátky. Samozřejmě to ještě není na zrušení ústavní výchovy, ale podařilo se nám obnovit kontakty s matkou, se kterou se i nadále snažíme spolupracovat.

V úvodu této kazuistiky jsem napsala, že bych chtěla ukázat význam spolupráce s odborníky, které se podařilo zainteresovat na případu. Tito odborníci jsou i v současné době stále ochotni kdykoliv pomoci. Velký přínos případové konference Pepíka vidím v tom, že se nám podařilo nahlédnout na případ z různých úhlů pohledu, podařilo se nám zaangažovat i matku Pepíka. Snad se nám podařilo i částečně zapracovat na obnovení sourozeneckých vazeb. Jaký význam toto jednání přineslo pro Pepíka? Z opakovaných návštěv mohu uvést, že Pepík je od prázdnin 2009 spokojenější, klidnější, dalo by se říci, že se stabilizoval. Podařilo se mu obnovit kontakt s matkou, na kterou se těší, rád odjíždí do její domácnosti. Na rodinné skupině v dětském domově je se svými mladšími sestrami. V rámci terapií Pepík získal nový pohled na své problémy, našel jistotu.

Naše práce ovšem stále nekončí. V současné době hledáme vhodnou neziskovou organizaci a odborné poradenství v blízkosti bydliště matky. Dále se snažíme za spolupráce pracovníků kraje najít pěstounskou rodinu, která by byla schopna převzít sourozeneckou skupinu, a která by pracovala na pravidelných kontaktech s biologickou rodinou.

4.2. Anička

Tento případ je o dítěti v ústavní výchově, které bylo zařazeno do registru dětí vhodných k náhradní rodinné péči a byla mu vybrána vhodná pěstounská rodina. Pěstounská péče ovšem nebyla úspěšná, Anička byla po třídním pobytu u pěstounů vrácena zpět do zařízení. Druhý „pokus“ o pěstounskou péči byl také špatný. Anička je nadále v ústavním zařízení. Jde od prvopočátku o můj případ, úzce jsem spolupracovala s kolegyní, která má na starosti náhradní rodinnou péči. Na případu nezl. Aničky bych chtěla mimo jiné ukázat, že ne vždy se vydaří výběr vhodných pěstounů. Ke svolání případové konference v případě Aničky mě vedla především nezdařená náhradní rodinná péče. Chtěla jsem získat objektivní názor nezávislých odborníků.

Anamnéza:

Nezletilá je v evidenci OSPOD od roku 2005, tedy od svého narození. Na OSPODu je evidována z důvodu ustanovení opatrovníka, kdy šlo o úpravu poměrů rodičů k dítěti. V roce 2008, kdy dovršila Anička tři roky, začaly problémy v rodině. Matka začala stále více podléhat alkoholu, střídala partnery, neměla stálé bydliště. Anička má dva polorodé sourozence, kteří jsou umístěni od roku 2009 v ústavním zařízení. Nezletilá doposud nenavštěvovala žádné kolektivní zařízení, vyrůstá s matkou doma, do jejich dvou let byli v domácnosti i sourozenci. V červnu 2009 byla Anička, na základě žádosti matky, kdy tato žádost byla podpořena OSPOD, umístěna v dětském centru. Matce Aničky byl ukončen pro porušování řádu a dluhy pobyt na domově pro matky s dětmi, nelze jí zajistit další krizové bydlení. Matka má dluhy všude, je zcela bez prostředků, pije již nekontrolovaně. Po vzájemné domluvě matka umístí Aničku v dětském centru. V lednu 2010 je rozsudkem okresního soudu nařízena ústavní výchova. Anička je v dětském centru doposud.

Charakteristika dotčených osob:

Matka je závislá na alkoholu, nemá zajištěno vhodné bydlení, nezvládala péči o starší děti, které ji nerespektovaly jako autoritu, sama požádala o jejich umístění do ústavního zařízení. Matka se potýká s finančními a bytovými problémy, nezvládá péči o dceru, nehradí nájemné na domově pro matky s dětmi. Sama žádá, aby dcera Anička byla umístěna do pěstounské péči.

Otec se o dceru nikdy nezajímal. Nepracuje, je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, žije se svou matkou, která ho živí.

Sourozenci - Marie je o dvanáct let starší než Anička. Nerespektuje svou matku jako autoritu, dopouští se záškoláctví, má zkušenosti s drogou, má rovněž sexuální zkušenosti. Marie byla umístěna do výchovného ústavu, od roku 2009 je na útěku, je celostátně hledaná.

Josef je o devět let starší než Anička, taktéž on nerespektuje svou matku, rovněž se dopouští záškoláctví, je agresivní. Na základě předběžného opatření je umístěn do diagnostického ústavu, poté pobývá v dětském domově, je mu nařízena ústavní výchova. V dnešní době nemá výchovné problémy, je v kontaktu s Aničkou a babičkou. O své matce tvrdí, že se o své děti nezajímá, že jsou až na posledním místě. Pro sestru Aničku chce jen to nejlepší, souhlasí s jejím umístěním v náhradní rodině. Sám by do náhradní rodiny nešel, sestru by občas navštěvoval o víkendech. Taktéž odmítá společné umístění s Aničkou v dětském domově, myslí si, že by tam sestra trpěla. Je rád, že je sestra v dětském centru.

Babička z matčiny strany. Věk 67 let, pracovala jako dětská zdravotní sestra. Je jedinou osobou, která si bere děti k sobě na prázdniny, víkendy (snaží se vždy 2x do měsíce), vánoce. Vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu si je však nemůže vzít do trvalé péče.

Bytové podmínky: Matka nezletilé přišla z důvodu dluhů na nájemném, službách a energiích o byt. Byla ve spolupráci s OSPOD ubytována na domově pro matky s dětmi. O toto krizové ubytování, které měla na tři roky, taktéž přišla, a to z důvodu nerespektování řádu domova.

Ekonomické podmínky: Matka je zcela bez příjmu, byla jí ukončena výplata rodičovského příspěvku. I když byla evidována na úřadu práce, nebyla schopna vyřídit si dávku v hmotné nouzi.

Základní problémové okruhy:

- všechny tři děti jsou v současné době umístěné v ústavním zařízení
- matka dětí nepracuje, je závislá na alkoholu, má finanční problémy, není v evidenci úřadu práce
- matka dětí se nalézá v tíživé bytové situaci (dluhy na nájmeh, vystěhování z krizového bydliště), která brání úvahám o návrat dětí do rodiny

Na základě dostupných informací lze definovat tři základní body individuálního plánu matky. Prvotním úkolem je nastoupit protialkoholní léčbu, poté začít řešit vzniklé dluhy a evidovat se na úřadu práce. Matka Aničky odmítá plnit body individuálního plánu.

Při soudním jednání o ústavní výchově, matka i otec Aničky vyslovují souhlas s umístěním Aničky do náhradní rodiny. Dle jejich slov nejsou schopni se o Aničku postarat. V lednu 2010 nabyl rozsudek okresního soudu o ústavní výchově právní moci. Anička je zařazena do evidence dětí vhodných k náhradní rodinné péči. Poradním sborem je vytipována vhodná pěstounská rodina, tato si bere Aničku na velikonoční pobyt v dubnu 2010. Tady nastává zlom. Pěstounská rodina po velikonočních Aničku vrací, vše si rozmysleli, jejich dcera se s dalším dítětem nesrovnala. Anička to nese těžce, dá se hovořit o psychickém traumatu. V dětském centru s ní psycholog adekvátně nepracuje. Znovu se pokouším o spolupráci s matkou Aničky. Tato nakonec souhlasí a nastoupí protialkoholní léčbu v psychiatrické léčebně.

Anička nadále dvakrát do měsíce jezdí na víkendy ke své babičce, které tráví společně s bratrem. Občas přijede na návštěvu i matka, která abstnuje. V červnu 2010 je vytipována další pěstounka, i přes specifika u Aničky, je

vytipována samotná žena, která nikdy neměla děti, žije sama. Budoucí pěstounka žije asi 200km od trvalého pobytu Aničky, kontakty s babičkou odmítá, považuje je za obtěžující, o starším bratrovi neví. Tato budoucí pěstounka začíná Aničku navštěvovat v dětském centru. Babičce ani mně a kolegyni se toto nelíbí. Anička je smutná, zakřiknutá, nereaguje, snaží se vyhnout tématu o tetě. Dříve bývala spontánní, kamarádká. I přes poučení budoucí pěstounka nechce komunikovat s rodinou Aničky, nechce kontakty, tvrdí, že by to dítěti motalo hlavu.

Na základě shora uvedených informací a po vzájemné poradě s kolegy jsem v případě Aničky považovala za vhodné svolat případovou konferenci, neboť jsme se s kolegyní z náhradní rodinné péče obávaly o další vývoj Aničky.

Případová konference na července 2010

Přítomni: nezávislý dětský psycholog, psycholog dětského centra, nezisková organizace zabývající se poradnou pro pěstounské rodiny, psycholog a pracovnice krajského řadu, sociální pracovnice dětského centra, vedoucí oddělení OSPOD, já a kolegyně z NRP.

Cíl:

Důkladné a objektivní posouzení situace Aničky. Najít odpovědi na otázky zda-li je její umístění do pěstounské péče nejlepším řešením, jak docílit zachování kontaktů s biologickou rodinou, v jakém stavu se nachází nezletilá po neúspěšné pěstounské péči?

Průběh: Pracovnice krajského úřadu seznámila všechny přítomné se zprostředkováním pěstounské péče, v daném případě již druhém.

Psycholožka dětského centra vyjádřila svůj názor s tím, že se jí budoucí pěstounka zamlouvá, je klidná, rozvázná. Aničku na kontakt připravuje s tím, že přijede teta, ke které pojedou na návštěvu. Nepřipouští, že by Anička byla po prvním neúspěšném pokusu citově deprivovaná.

Ze strany nezávislé psycholožky zazněl dotaz, zda proběhlo po prvním návratu odborné posouzení, zda s nezletilou někdo pracoval a jak. Dále směřuje od nezávislé psycholožky dotaz na současný psychický stav Aničky. Psycholožka dětského centra uvedla, že u Aničky neproběhla žádná terapie, i když návrat nesla velmi špatně. Jde totiž o těžce deprivované dítě, které v centru získalo svou stabilitu.

Znovu jsem objasnila situaci ohledně kontaktů Aničky s biologickou rodinou. Uvedla jsem, že babička vede matku Aničky k tomu, aby nezletilá získala rodinu, stabilitu, lásku. Součástí jednání konference bylo i projednání četnosti kontaktů pěstounky a Aničky s biologickou rodinou.

Pracovnice neziskové organizace seznámila všechny přítomné s nabídkou pomoci ve zprostředkování kontaktů přímo v jejich centru.

Byly položeny tři zásadní otázky:

- 1) Je schopna přijmout budoucí pěstounka péči o Aničku?
- 2) Bude schopna naplnit potřeby nezletilé?
- 3) Jakým způsobem se má všechno odehrát?

Závěr: Každý z účastníků odpověděl na dané otázky a přednesl svůj návrh, jak si představuje řešení problémů. Na základě těchto návrhů byl vypracován individuální plán:

Bude nutné provést nezávislé posouzení Aničky dětským psychologem – zajistí dětské centrum.

Přijatelně vysvětlit budoucí pěstounce nutnost zachování kontaktů s biologickou rodinou, znovu vysvětlit základní princip pěstounství - zajistí psycholog krajského úřadu.

Ještě jednou projednat celou vzniklou situaci kolem Aničky s její matkou a babičkou. Seznámit je s výstupy jednání případové konference – zajistím já a kolegyně z NRP.

Iniciovat společné setkání babičky a matky Aničky společně s pěstounkou, zajistí po dohodě KÚ a MěÚ.

V současné době proběhlo odborné posouzení. Různými technikami bylo zjištěno, že Anička je silně citově závislá na své biologické rodině. Z rozhovoru s budoucí pěstounkou bylo zjištěno, že tato i přes vysvětlení neakceptuje zachování biologických vazeb, má obavy z jakéhokoliv kontaktu s rodinou. Se všemi účastníky případové konference byly projednány výsledky, ze kterých vyplynulo následné řešení – pokusit se znovu ze strany OSPOD o sanaci biologické rodiny. Pro Aničku je v současné době její ponechání v dětském centru a časté kontakty s rodinou to nejlepší řešení.

Případová konference v kazuistice Aničky mi pomohla znovu objektivněji posoudit celou situaci Aničky a její rodiny. Nahlédla jsem na celý případ z různých úhlů. Znovu jsem začala hledat nová řešení směřující k sanaci biologické rodiny, neboť z případové konference jsem si odnesla poznatek, že Anička je citově deprivované dítě, které potřebuje upevňovat pocit jistoty, je pudově odbržděná, impulsivní. Dětské centrum považuje za bezpečné místo. Oslovila jsem tedy další neziskové organizace, které disponují bydlením pro matky s dětmi, pokusila jsem se dohodnout matce Aničky splátkový kalendář na domově pro matky s dětmi. Případová konference mi ukázala, že špatný výběr pěstounů se velmi negativně odrazil na psychice dítěte. Co přinesla případová konference Aničce? Myslím, že za pomoci individuální terapie se z Aničky znovu stala usměvavá, spokojená holčička, která pobyt v dětském centru bere jako pobyt v mateřské škole. Má silnou citovou vazbu na biologickou rodinu, kam by se chtěla vrátit. Byla jí sice dána možnost nového domova, ale neuváženou formou.

4.3. Leona

Na této kazuistice bych chtěla ukázat, že i když všichni odborníci se sociální pracovníci spolupracují, vytvoří multidisciplinární tým. Vše se řeší v zájmu dítěte, je hlavní brzdou protahující se soudní řízení. Případ Leony mám od roku 2008, kdy se s matkou a sourozenci vrátila zpět do trvalého bydliště.

Anamnéza

Leoně je devět let, v evidenci OSPOD je od svého narození, neboť její matka byla v době porodu nezletilá a sama byla umístěna v ústavním zařízení. Nad Leonou byla od jejího narození nařízena ústavní výchova, která byla ve třech letech Leony zrušena. Od tří let se o ni starala její matka. Nad výchovou nezletilé bylo stanoveno výchovné opatření okresním soudem, a to dohled. Asi v pěti letech se Leona odstěhovala s matkou do jiného města, kde sociální pracovníci usoudili, že se situace v rodině Leony zlepšila a soudní dohled byl zrušen. Když měla jít Leona do první třídy, vrátila se její matka i s Leonou a dalšími sourozenci zpět do našeho správního obvodu, a to do bytu ke své matce, kde se všichni přihlásili k trvalému pobytu. Byt babičky Leony byl nevhodný k bydlení pro rodinu s dětmi. Z tohoto důvodu byla Leonina matka s dětmi ubytována v domově pro matky s dětmi. I když nad Leonou nebyl stanoven soudní dohled, chodila jsem do rodiny na návštěvy. Situace se začala rapidně zhoršovat. Matka Leony velmi často střídala partnery. S žádným z otců svých dětí nežila matka Leony ve společné domácnosti. Začaly se množit stížnosti na péči o děti, proto jsem podala návrh na výchovné opatření – dohled. Koncem roku 2008 dostala rodina okamžitou výpověď z domova pro matky s dětmi a všichni se nastěhovali na soukromou ubytovnu, a to do jedné místnosti. Na této ubytovně již bydlela matka matky, tedy babička dětí. V červnu 2009 při pravidelné návštěvě byl pokoj, který obývala Leony s matkou a sourozenci, shledán v dezolátním stavu. Rodina neměla žádné potraviny a ani finanční prostředky. Babička dětí mi sdělila, že asi začátkem června matka dětí odjela. Neřekla jí kam jede. Nenechala jí pro děti žádné finanční prostředky a ona již péči o děti

nezvládne. Ještě podotýkám, že následně nám bylo dáno na vědomí, že matka Leony odjela s polorodým bratrem Leony Vikim do jiného města, kde ho zanechala. Viky byl posléze svěřen do péče své babičky v jiném městě. Na základě této skutečnosti jsem byla nucena napsat předběžné opatření, kterému soud vyhověl, a Leona byla umístěna do dětského domova. Matka nekontaktovala zařízení, ve kterém byla umístěna Leona. Leoně nepsala a ani ji nenavštěvovala. Při pravidelných návštěvách se mně Leona vždy ptala na svého bratra Vikiho, opakovaně projevila přání vyrůstat společně s ním.

Charakteristika dotčených osob:

Matka porodila Leonu jako nezletilá ve výchovném ústavu, nikdy nevyrůstala ve funkční rodině, nemá zakotvena základní pravidla jednání, střídá partnery, o své děti se zajímá velmi sporadicky.

Otec svou dceru Leonu nikdy neviděl. Otcovství bylo určeno okresním soudem na základě žaloby o určení otcovství. O Leonu neprojevil doposud žádný zájem. U soudního jednání o nařízení ústavní výchovy uvedl, že má již novou rodinu, Leona je minulost, nemá o ni žádný zájem, nikdy ji neviděl a ani nechce. Z jeho prohlášení u soudního řízení vyplynulo, že je mu osud Leony lhostejný.

Sourozenci Leony:

Viki žije u své babičky, je o dva roky mladší než Leona, má jiného otce. Viki je na Leonu zvyklý, vyrůstali spolu, pomáhali jeden druhému, je mezi nimi silná citová vazba.

Ivan je v dětském centru, má taktéž jiného otce. Ivanovi jsou dva roky, své polorodé sourozence nezná.

Štefánek má také jiného otce, narodil se před dvěma měsíci a zatím žije u matky a jejího nového partnera. Další sourozenec byl osvojen.

Bilogická babička Leony se nemůže o vnučku starat, je závislá na alkoholu, nevychovávala ani svoje děti.

Babička Vikiho hraje v tomto případě velmi důležitou roli. Leonu zná velmi dobře, matka s Leonou se v její domácnosti zdržovaly po celou dobu pobytu.

Babička Vikiho má s Leonou vytvořeno citové pouto. Bydlí se svým manželem, synem a Vikim v plně vybaveném bytě, nemá dluhy, je plně invalidní. Projevila zájem pečovat o Leonu. Podala si návrh na předběžné opatření o svěřeni Leony do své péče. Tento její návrh byl ovšem zamítnut. Ze strany babičky Vikocho byl podán další návrh na svěřeni Leony do pěstounské péče, jednání se neustále prodlužuje.

Základní problémové okruhy:

- 1) Je zpřetrhaná sourozenecká vazba mezi Vikim a Leonou.
- 2) Matka Leony neprojevuje o dceru žádný zájem, osud dcery je jí lhostejný, založila si novou rodinu.
- 3) Babička Vikiho projevila zájem pečovat o Leonu, ovšem soudní řízení se prodlužuje.
- 4) Leona nechce nadále setrvat v ústavním zařízení, chce žít společně s Vikim a babičkou.
- 5) Finanční problémy na straně Vikiho babičky, která není schopna z příjmů rodiny zabezpečit další dítě.

Shora uvedené informace mě vedly k tomu, abych oslovila neziskové organizace a abychom po té všichni společně našli optimální řešení pro Leonu.

Případová konference září 2009:

Přítomni: sociální pracovnice a pracovnice NRP MěÚ, pracovníci o.s. Rozum a cit, pracovnice R-mostů, babička, učitelka Leony. Matka ani otec se nedostavili.

Cíl:

Zajistit finanční podporu rodiny nevl. babičky Leony, a to takovým způsobem, aby Leona mohla do vyřešení soudního řízení pobývat v domácnosti nevl. babičky, kde by vyrůstala společně s Vikim, čímž by se podařilo zabránit prohloubení citové deprivace Leony.

Průběh: Všichni přítomní byli poučeni o mlčenlivosti. A dále byli seznámeni s příběhem Leony.

Nevl. babička Leony sdělila, že žije s manželem a 13-ti letým synem. Ještě vychovávají Vikiho, od července je u nich i Leona, kterou si vzali na prázdniny, a je u nich nadále, na základě prodlužované dovolenky. Všichni jsou spokojeni, ovšem chybí jim finanční prostředky. Babička již nechce Leonu vrátit zpět do zařízení, má strach o řádný vývoj Leony. Matka Leonu ani Vikiho, dle sdělení babičky, nekontaktuje, dětem nepíše, dárky neposílá. Svého otce Leona nezná. Otec Vikiho žije v zahraničí. Pracovnice o.s. Rozum a cit seznámila s tím, že je možné poskytnou finanční dar rodině za splnění určitých podmínek, které blíže specifikovala. Pracovnice R-mostů popsala spolupráci babičky a, taktéž se vyjádřila k péči babičky o děti. Spolupráci s babičkou i její péči o děti hodnotila jako velmi dobrou. Učitelka Leony taktéž hodnotila babičku i Leonu velmi pochvalně, Leona se učí dobře, babička ji přihlásila do zájmových kroužků, spolupracuje, není žádný problém.

Závěr: Všichni jsme se společně dohodli na individuálním plánu, který byl okamžitě sestaven:

Návštěva Leony u babičky bude nadále ze strany sociální pracovnice OSPOD prodlužována a to do ukončení soudního řízení – zajitím já.

Rodině bude poskytnut nadační dar na zakoupení základních školních pomůcek, potřebného ošacení a nové válečky pro Leonu – zajistí pracovníci Rozum a cit. Současně tyto pracovníci budou babičce nadále nápomocni v řešení jejích problémů.

Pracovníci R-mostů budou nadále rodinu monitorovat, pomáhat babičce i Leoně řešit vzniklé problémy, budou doprovázet babičku k soudnímu jednání.

V současné době je již Leona svěřena do pěstounské péče babičky, rozsudek zatím není v právní moci. V rodině je velmi spokojená, vyrůstá spolu se svým

bratrem. Matce, která se náhodně objevila v listopadu 2010 a chtěla se kontaktovat s dětmi, byl zprostředkován kontakt přes R-mosty. Tohoto ovšem matka nevyužila.

Význam této případové konference vidím v tom, že jsme se všichni společně dokázali dohodnout na pomoci rodině. Dále velké pozitivum spatřuji v tom, že se nám podařilo dát Leoně domov, což je v jejím případě velmi důležité. Také jsme splnili její přání, vyrůstat společně s bratrem Vikim. Co přinesla případová konference Leoně ?

Tak jak ji vidívám od jejího pobytu u babičky, tak především usměv, spokojenost, pocit jistoty, bezpečí, stabilitu, bratra, kterého má velmi ráda. Dalo by se to vyjádřit i jedním slovem, případová konference přinesla Leoně nový domov.

4.4. Eva

Na příběhu Evy bych chtěla ukázat, že i když se podaří zapojit odborníky, sociální pracovníky, rodiče i nezletilou, přece není možné předejít umístění nezletilé v dětském domově. Případ Evy neřeším já, ale moje kolegyně. Případové konference jsem se zúčastnila, neboť kolegyně byla na oddělení nová a já jsem ji měla být nápomocna.

Anamnéza:

Eva byla v šesti letech nezrušitelně osvojena. Do svých šesti let vyrůstala v dětském domově, šlo o čtyřčlennou skupinu sourozenců, která byla rozdělena. Spisová dokumentace je na OSPOD vedena od listopadu 2009, kdy se Eva dostavila na OSPOD s oznámením, že ji otec zneužívá. Dále uvedla, že jde o jejího adoptivního otce a ona chce adopci zrušit. Eva žila společně se svými rodiči. Navštěvovala druhý ročník soukromé střední školy. Ze strany rodičů měla veškeré materiální zajištění. Věděla o tom, že je osvojená. Eva na OSPOD uvedla, že nechce již nadále žít u svých rodičů, kteří

ji terorizují. Eva se psychicky zhroutila, během pobytu v nemocnici uváděla, že chce žít u svého přítele, který je nezaměstnaný a žije u své tety.

Charakteristika dotčených osob:

Matka Evy je speciální pedagog, nepřipouští si žádnou chybu ve výchově dcery. Stále tvrdí, že má vysokoškolské vzdělání. Jako speciální pedagog, ví, jak se děti vychovávají. Nepřipouští si žádné pochybení, veškerou vinu klade na přítele dcery.

Otec Evy je soukromý podnikatel, který drží rodinu pevně ve svých rukách, všichni musí poslouchat. Dokáže rodinu velmi dobře finančně zajistit. Taktéž on si nepřipouští žádnou vinu.

Eva je psychicky labilní, je zvyklá na komfort, který jí rodiče zabezpečují. Chce si užívat, nechce mít žádné povinnosti. Je velmi snadno ovladatelná.

Přítel Evy chce těžit z dobře zajištěné rodiny, je nezaměstnaný, není ničím vyučený. Evu se snaží manipulovat proti rodičům, což se mu vzhledem k její povaze velmi snadno daří. Snaží se ve svůj prospěch zmanipulovat i sociální pracovníci.

Ekonomické podmínky rodiny jsou velmi dobré. Rodina je dostatečně finančně zabezpečena, Eva nikdy netrpěla žádným nedostatkem financí. Vždy dostala všechno, co chtěla. Od rodičů měla poměrně nadstandardní kapesné. Rodiče Evě hradili soukromou školu.

Bytové podmínky rodiny byly taktéž na dobré úrovni. Rodina žila v rodinném domě, Eva měla samostatný pokoj i se sociálním zařízením.

Základní problémové okruhy:

- 1) Eva si našla přítele, se kterým by chtěla žít. Rodiče toto její rozhodnutí neakceptovali, Eva se jim chtěla pomstít. Byla zcela pod vlivem svého přítele, nechtěla se vrátit zpět ke svým rodičům.

- 2) Rodiče Evy ani Eva si nechtěli připustit, že mezi sebou špatně komunikují, že mají narušeny vzájemné vazby, že vše řeší přes finance, neuděláš – nedostaneš.
- 3) Eva obvinila svého otce ze sexuálního zneužití.
- 4) Vztahy mezi rodiči a Evou nebyly založeny na lásce, respektu, porozumění, ale na penězích.

Vzhledem k tomu, že Eva odmítala návrat k rodičům, rodiče odmítali návrat dcery, všichni si kladli nespílitelné podmínky. Eva byla na základě předběžného opatření umístěna ve středisku krizové pomoci.

Za pomoci pracovníků střediska se sociální pracovnice snažila vytvořit prvotní individuální plán. Hlavním bodem tohoto plánu bylo přimět rodiče a Evu k rodinné terapii, aby došlo k obnovení komunikace, což se nepodařilo. Eva vzhledem ke své povaze a za podpory a rad svého přítele velmi dobře věděla, jak dosáhnout veškerých výhod. Rodiče také nechtěli ustoupit od svých požadavků. I přes nepovedenou rodinou terapii se sociální pracovnice snažila na opakovaných jednáních s rodiči i Evou vyřešit problém a snažila se zabránit Evině umístění v dětském domově.

Na základě shora uvedených informací byla tedy na začátek prosince 2009 svolána případová konference do střediska sociální prevence.

Případová konference prosinec 2009:

Přítomni: sociální pracovnice MěÚ, KÚ, psycholog, etoped, rodiče, Eva, výchovní pracovníci střediska, nezávislý psycholog

Cíl:

Najít řešení návratu Evy zpět do rodinného prostředí.

Průběh: Všichni účastníci znovu probrali celou anamnézu Evy. Snažili se najít řešení, padlo několik návrhů. Ten první byl, že by Eva byla přes týden na

internátě a domů jezdila pouze na víkendy. Druhý návrh dali rodiče Evy s tím, že disponují ještě jedním bytem, který je hned vedle jejich a v tomto bytě by mohla Eva bydlet. Rodiče by nesli veškeré nároky, jediná podmínka byla, že tam Eva bude bez přítele. Eva oba návrhy odmítla s tím, že chce žít s přítelem, dokoupí si roky, vezmou se. Na dotazy z čeho a jak budou žít, pouze krčila rameny. Opět se prokázalo, že Eva nezná hodnotu peněz, vždy měla všechno. Rodiče se na konferenci přiznali, že Evě posílali do střediska sociální prevence nemalé finanční částky. Eva na konferenci uvedla, že psala na linku bezpečí, že ji doma týrají. Všichni účastníci konference byli seznámeni se závěry policejního šetření, které bylo uzavřeno. Otcí Evy se neprokázalo žádné sexuální zneužívání. Pracovníci krizového centra nabídli poradenství i terénní služby. Rodiče se v závěru konference postavili proti všem zúčastněným, odmítli veškeré navrhované služby s tím, že jsou všichni zaujatí a oni již dceru doma nechtějí. Eva taktéž vyjádřila názor, že domů nechce.

Závěr: Případové konference byl tedy následující: Eva bude umístěna v dětském domově.

Následně po konferenci vypracovala sociální pracovnice v návaznosti na výsledek případové konference individuální plán, se kterým byly všichni zúčastnění seznámeni.

Bylo stanoveno:

- Evu bude v dětském domově pravidelně navštěvovat psycholog, který se pokusí do práce s Evou vtáhnout i rodiče
- umožnit Evě dokončit studium
- byly naplánovány tři alternativy řešení. Prvním bylo, že Eva po dosažení věku zletilosti zůstane v domově na dohodu a dokončí školu. Druhá, že se Evě zajistí celoroční pobyt na internátě. Třetí možností bylo, že se Eva vrátí do nabízeného bytu ke svým rodičům, kteří vše budou financovat a ona dokončí školu

Ovšem nevyšel ani jeden bod plánu. Eva po dosažení své zletilosti odešla z domova, nevrátila se ke svým rodičům, odešla k příteli, ke svým rodičům dochází pouze pro finanční podporu.

Z této případové konference jsem si odnesla ponaučení, že ne vždy se podaří naplnit dané cíle, ne vždy jde nezletilému dítěti a jeho rodině pomoci. Význam této konference vidím v tom, že všichni odborníci zainteresovaní na případu se snažili pomoci. Hledala se různá řešení, aby Eva nemusela být separována od svých rodičů. Neúspěch případové konference vidím v tom, že se nepodařilo v rámci rodinné terapie obnovit vazbu mezi rodiči a Evou. Nepodařilo se nám přesvědčit rodiče Evy, aby se zamysleli nad svými výchovnými postupy. Nikomu z nás se nepodařilo rodičům Evy ani Evě samotné vysvětlit, že fungující rodina nejsou pouze peníze, ale také city, naslouchání toho druhého, apod. V čem měla význam případová konference pro Evu? Tak na tuto otázku jsem odpověď nenašla. Vzhledem k tomu, že Eva je velmi labilní osobnost, která je snadno ovladatelná, je zvyklá na vysoký finanční standard, domnívám se, že na Evu tato případová konference nijak nezapůsobila. Neprojevila žádné emoce, a to ani při umístění v dětském domově, její jedinou otázkou bylo, kdo jí dá peníze.

4.5. Mirek

Tímto příběhem začnu druhou skupinu případů. Půjde v něm o dnes již zletilého chlapce, který je mentálně postižený, má agresivní projevy chování, od kojeneckého věku byl umístěn v zařízení pro výkon ústavní péče. Spisovou dokumentaci Mirka jsem převzala v jeho šestnácti letech. Nemá žádnou rodinu, rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Před dovršením zletilosti nastal problém, kam Mirek půjde. Nemůže jít do azylového domu, potřebuje zvláštní péči, nezná hodnotu peněz, hodiny, atd. Během mých pravidelných návštěv Mirka ve výchovném ústavu, jsme se společně se sociální pracovníci ústavu snažili hledat pro Mirka vodné zařízení, a to

domovy se zvláštním režimem, ale marně. Vždy byla odpověď – máme plný stav, procházíme transformací, nepřijímáme klienty s poruchami chování, apod. S blízcími se osmnáctinami a po poradě s kolegy a sociální pracovníci ústavu jsem svolala případovou konferenci.

Anamnéza:

Mirek se narodil v roce 1992. V jeho dvou měsících oznámila dětská lékařka sociální pracovníci a policii týrání. Měl zlomeninu dolní končetiny, značné modřiny po celém těle. Na základě předběžného opatření byl předán do kojeneckého ústavu. Okresní soud nařídil ústavní výchovu. Z kojeneckého ústavu byl Mirek přemístěn do dětské psychiatrické léčebny. Byly u něj diagnostikovány výrazné projevy hyperkinetického syndromu, ztížená sociální adaptace, rozumové schopnosti pod hranicí pásma průměru, psychosociální deprivace, adaptační problémy, problémy s respektováním autorit, slovní i fyzická agresivita, nedostatečná sebekontrola, sebeovládání. Z dětské psychiatrické léčebny byl umístěn do dětského domova, po té v patnácti letech do dětského domova se školou a odtud v šestnácti letech do výchovného ústavu. Během svého života trávil mnoho času v různých léčebnách, snad nejvíce v Opařanech. Samozřejmě všechny pobyty na něm zanechaly stopy. Než si někde zvykl, už byl umístěn jinde, neměl žádné „doma.“ Rozhodnutím soudu byl Mirkovi ustanoven poručník, a to ředitel dětského domova, který se ovšem o Mirka nijak nezajímal.

Vzhledem k tomu, že matka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti a otec není uveden v rodném listě, nejsou v Mirkově případě žádné dotčené osoby.

Základní problém u Mirka je Nerudovský „kam s ním:“

S blízcími se osmnáctinami nastal problém, kam s Mirkem, bylo jasné, že nemůže jít na ubytovnu, nemá rodinu a nejlepším řešením bude domov se zvláštním režimem.

Vzhledem k tomu, že jsem nebyla sama za spolupráce výchovného ústavu schopna řešit Mirkovu situaci, rozhodla jsem se ke svolání případové konference.

Případová konference únor 2009:

Přítomni: za výchovný ústav ředitel, etopedka a sociální pracovnice, poručník nezl. Mirka, za OÚ, kde má nezl. trvalé bydliště zástupce starosty, za KÚ vedoucí oddělení sociálních služeb, za MěÚ sociální pracovnice OSPOD a kurátorka pro dospělé.

Cíl :

Umístění nezletilého Mirka do domova se zvláštním režimem, kde by byl plně zabezpečen.

Průběh: Po úvodním seznámení si vzal slovo ředitel výchovného ústavu a sdělil, že nezl. Mirek není dítě pro výchovný ústav, ale pro ústav sociální péče. Je ovšem problém s jeho agresivitou. Pracovníci výchovného ústavu se snažili najít vhodné zařízení, ale bez úspěchu.

Také já jsem uvedla, že jsem obeslala nesčetné množství zařízení, ovšem každá žádost byla zamítnuta s tím, že ústav prochází transformací, neberou klienty s poruchou chování, což je zvláštní. Dle mého názoru každý mentálně postižený má určitou poruchu chování.

Pracovnice krajského úřadu sdělily, že v současné době je krajský úřad pouze zřizovatel zařízení. Konzultují s ústavu rozpočty a ne přijetí klientů a navíc v našem kraji žádné odpovídající zařízení pro Mirka není.

Etopedka ústavu uvedla, že oni jsou školské zařízení. Je nutnost Mirka umístit do ústavu sociální péče, neboť není schopen se postarat sám o sebe. Uvedla, že byla podána žádost o invalidní důchod. Sociální pracovnice výchovného ústavu uvedla, že se informovali v různých zařízeních. Dále uvedla, že Mirek je silně medikován, když by vynechal léky, jeho chování se stane neadaptivním. Našli jednu organizaci, kde mají volná místa. Doslova

uvedla, že bez „tlačanky“ se Mirek nikam nedostane. Poručník Mirka uvedl, že se pokusí zjistit možnosti umístění v ÚSP Jeseník, dále osloví nadaci ESTER.

Závěr: Všichni zúčastnění se shodli a vypracovali následný individuální plán, kde každý z účastníků dostal svůj úkol:

Výchovný ústav - podá podnět na zbavení způsobilosti k právním úkonům Mirka. Vyplní žádost o umístění Mirka do zařízení se zvláštním režimem, které je mimo náš kraj.

Poručník Mirka osloví sdružení Archa a nadaci ESTER se žádostí o pomoc při ubytování.

MěÚ OSPOD + kurátor pro dospělé zjistí možnosti přijetí po dovršení zletilosti Mirka do psychiatrické léčebny.

Pracovnice krajského úřadu zjistí v ústavech sociální péče, kde je kraj zřizovatelem, možnosti umístění Mirka. Současně osloví vytypované zařízení se zvláštním režimem mimo náš kraj a zjistí přesné podmínky přijetí.

Termíny byly stanoveny do poloviny března 2010. V dubnu Mirek dosáhne věku zletilosti.

Povedlo se. V současné době je Mirek spokojený v zařízení, kde získal trvalý pobyt. Všichni účastníci konference se snažili, intervenovali, psali. Osobně jsem Mirka v novém domově navštívila.

Význam této případové konference vidím v tom, že se ukázalo, že v našem regionu chybí domov se zvláštním režimem pro mentálně postižené s poruchami chování. Pro svoji práci spatřuji přínos v tom, že se podařilo spoluprací zajistit umístění Mirka do domova se zvláštním režimem. Pro Mirka měla konference význam v tom, že konečně našel své doma, že je spokojený, má zajištěno bydlení i odpovídající péči. V zařízení našel klid a stabilitu.

4.6. Nela

Tato kazuistika bude o dívce, která brzy dosáhne věku zletilosti. V ústavním zařízení je od svých pěti let. Otec zemřel, matka nezvládá péči, žije nezřízeným způsobem života. Taktéž Nelin polorodý bratr je v ústavním zařízení. Případ Nely jsem dostala koncem roku 2007. Na tomto příběhu bych chtěla ukázat, jak je důležitá spolupráce s ústavním zařízením.

Anamnéza:

Nela je v evidenci OSPOD od svých pěti let, kdy byla na základě předběžného opatření umístěna v dětském domově. Rozsudkem okresního soudu byla nařízena ústavní výchova. V zařízení je společně s bratrem, se kterým je ve stejné rodinné skupině. Byla vzdělávána v rámci speciálního vzdělávání, absolvovala čtyři třídy po dobu devíti let. V současné době navštěvuje praktickou školu obor pečovatelka. Nela je mentálně zaostalá, nezná hodnotu peněz, neumí počítat, je snadno ovlivnitelná. Její rozumové schopnosti jsou na hranici šestiletého dítěte. Jak jsem již uvedla, od pěti let žije s bratrem v dětském domově, kde je spokojená. Občas jezdí na víkendy ke své matce. V současné době navštěvuje praktickou školu, obor pečovatelka, což se jí líbí. Je velmi pracovitá, ráda pomáhá druhým. Její matka o ni nejevila v dřívější době žádný zájem. Tento zájem se ovšem s přibývajícím zletilostí zvyšuje. Důvodem zájmu jsou Neliny nemalé úspory ze sirotčího důchodu.

Charakteristika dotčených osob:

Matka Nely žije nezřízeným způsobem života. Před dvěma roky opustila své bydliště, nastěhovala se do domu, kde žije velká rómská komunita. Je evidována na úřadu práce, je jí vyplácena dávka v hmotné nouzi. Nele i jejímu bratrovi občas telefonuje, bere si je na prázdninové pobyty. Nelze s ní navázat spolupráci. V současné době se zajímá o úspory své dcery, chce za ně koupit bydlení pro sebe, svého současného přítele a Nelu.

Bratr Nely je o rok mladší. Je společně se sestrou umístěn ve stejném zařízení a ve stejné rodinné skupině. Nela s bratrem jsou na sebe velmi citově vázáni, vše řeší spolu. Bratr se Nelu snaží chránit. Je schopen sám sdělit, že matka se o jeho sestru zajímá z finančního hlediska. Společně se sestrou navštěvují nadaci.

Základní problémové okruhy:

- 1) Velký zájem ze strany Neliny matky o naspořenou finanční hotovost.
- 2) Nelino mentální postižení, její neschopnost pochopit hodnotu peněz, o které ji může kdokoliv připravit.

Při mé pravidelné návštěvě jsme s pracovníky domova konzultovali další osud Nely. Vedoucí zařízení se rozhodl svolat případovou konferenci.

Případová konference v říjnu 2010:

Přítomni: Vedoucí zařízení, etoped, psycholog, kmenová vychovatelka, sociální pracovnice zařízení, já za OSPOD, zástupci nadace Pestolociho, matka a Nela.

Cíl:

Najít vhodné řešení pro Nelu po dosažení zletilosti. Zajistit využití finančních prostředků ve prospěch Nely a ne její rodiny.

Průběh: Vedoucí zařízení na úvod sdělil, že přizval na jednání zástupce nadace, kteří s domovem spolupracují a to z důvodu, že nadace disponuje domem na půl cesty, což by mohlo být řešením pro Nelu.

Na toto se ozvala matka Nely s tím, že ona chce dceru domů, za peníze koupí starší domek, už ho má se svým přítelem vyhlídnutý, jsou to přece peníze dcery a ona s nimi neumí disponovat, musí s nimi tedy disponovat ona jako matka. Matce Nely jsem vysvětlila, že jsou to opravdu peníze Nely, a proto bude vhodné, aby za tyto peníze bylo pořízeno to nejvhodnější pro Nelu, požádala jsem Nelu, aby sdělila svoje přání. Nela uvedla, že chce jít do domu

na půl cesty, chce pracovat jako pečovatelka, byla v domě na půl cesty již s tetou podívat. Sociální pracovnice domova uvedla, že je pravda, že Nela se byla s kmenovou vychovatelkou v domě na půl cesty podívat, popsala všem přítomným blíže pravidla domova.

Všichni jsme se snažili vhodnou formou přesvědčit matku Nely, že pro Nelu bude opravdu nejvhodnější, aby začala Nela bydlet v domě na půl cesty, naučila se o sebe postarat sama, naučila se vařit a stala se soběstačnou. Pracovníci nadace navrhli matce exkurzi v domě.

Závěr: Všichni jsme se společně shodli na tom, že pro Nelu je nejlepším řešením ubytování v domě na půl cesty, což jí zajistí soběstačnost. Byl vytvořen individuální plán, se kterým byla seznámena matka i Nela.

Individuální plán byl sestaven následovně:

- pracovníci nadace vezmou matku Nely na exkurzi do domu na půl cesty
- sociální pracovnice domova podá návrh na soud na omezení způsobilosti Nely disponovat s finančními prostředky
- Nela bude nadále navštěvovat praktickou školu
- já se pokusím dohodnout s vedením domu na půl cesty, zda by v jejich zařízení nemohl prodloužené víkendy trávit i její bratr, protože jsou na sobě oba sourozenci velmi citově závislí

V současné době se Nela přestěhovala do domu na půl cesty. Za pomoci pracovníků nadace se snaží naučit postarat sama o sebe. Pracovnice nadace se stala jejím opatrovníkem, společně s Nelou byly vybrat menší byt, který bude v budoucnu zakoupen. Přes sponzora se podařilo zajistit Nele místo pomocné pečovatelky v domově důchodců.

Význam případové konference u Nely vidím v tom, že se podařilo najít vhodné řešení. Podařilo se nám zapojit poskytovatele sociálních služeb. Pracovníci dětského domova se snažili za mé spolupráce usnadnit Nele

návrat do běžného života. Co přinesla konference Nele? Jednoduchá odpověď - nový život, práci, nové lidi kolem sebe.

Závěr

Sociální pracovníci orgánu péče o dítě jsou důležitou součástí systému péče o ohrožené děti. Možná je to vlivem doby, ale v poslední době zjišťuji, že příběhy dětí jsou stále složitější, hledání vhodného řešení je náročnější a hlavně nám všem chybí čas. Při hledání nejvhodnějších řešení se mi tedy osvědčila případová setkání – konference i přes to, že jsou velmi náročná na čas.

Cíl mé práce byl stanoven jasně – význam a cíl případových konferencí. V celé práci jsem se snažila zaměřit na danou problematiku. V teoretické části jsem vycházela z dostupné odborné literatury, metodických doporučení. V druhé části jsem se zaměřila na studium spisové dokumentace. Na příkladech z praxe jsem se snažila přiblížit vše, co předchází případové konferenci, přes její průběh až do sestavení individuálního plánu. V každé kazuistice jsem se pokusila uvést i vliv konference na nezletilé děti.

Hledala jsem odpovědi na otázky:

Co přináší případová konference v mé práci? Jaký je její význam? Snad se mi tyto odpovědi podařilo najít:

- přináší nový pohled do práce s ohroženými dětmi
- dítě je skutečně středem zájmu
- dává prostor k vzájemnému informování se
- na práci se můžeme podívat z různých úhlů pohledu
- konfrontujeme zkušenosti s odborníky
- jde o šanci vytvořit novou spolupráce
- může se vyřešit více problémů

- na řešení se podílí sám klient

Na jednotlivých případech se mi doufám podařilo ukázat, že případová konference je efektivní metodou sociální práce, kdy se všichni zúčastnění musí rozdělit o zodpovědnost a přiložit ruku k dílu. Na první skupině případů jsem chtěla demonstrovat děti, které jsou odloučeny od rodičů kratší dobu a sociální pracovník se za pomoci týmu snaží obnovit funkci biologické rodiny nebo najít vhodnou rodinu náhradní. V druhé skupině jsem se snažila na případech dlouhodobě umístěných dětí v ústavním zařízení demonstrovat jejich návrat do běžného života, což je velmi složitý krok. Chtěla jsem poukázat na to, že i v tomto případě se musí všichni zúčastnění snažit pomoci těmto dětem zapojit se do života, že nejde prostě v 18-ti letech dát od dítěte ruce pryč. Snažila jsem se ukázat, že v našem právním systému chybí ta skupina pracovníků, kteří by měli být těmto dětem nápomocni.

Ve své práci jsem se snažila ukázat, že práce sociální pracovnice orgánu péče o dítě je vysoce zodpovědná, že sociální pracovnice je de facto styčným důstojníkem týmu, který se snaží pomoci ohroženému dítěti.

Vzhledem ke své práci a komplikovanosti případů, které řeším, vím, že řešení případů nemá nikdy jednoznačně vystupující a správné řešení. Z tohoto důvodu se domnívám, že případová konference je vlastně takovou řízenou diskuzí, která má kreativním způsobem dospět k optimálnímu řešení daného případu.

Snad novela zákona o sociálně právní ochraně, kde bude institut případové konference zakotven jako jedna z metod sociální práce orgánu péče o děti, přinese nám, sociálním pracovníkům, nové možné postupy řešení situací ohrožených rodin a dětí.

Seznam použité literatury:

Bechyňová, Věra, Konvičková, Marta. Sanace rodiny. 1. vydání Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-392-5, 152 s.

Matoušek, Oldřich. Slovník sociální práce. 2. vydání Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-368-0, 272 s.

Matoušek, Oldřich, a kolektiv. Metody a řízení sociální práce. 2. vydání Praha: Portál, 2008, ISBN 978-807367-502-8, 384 s.

Matoušek, Oldřich, Pazlarová, Hana. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. 1. vydání Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-739-8, 184 s.

Matoušek, Oldřich, Pazlarová, Hana, Baldová, Lenka. Individuální plánování služeb u ohrožených dětí. 1.vydání Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008, ISBN 978-80-254-2756-9, 34 s.

Matějček, Zdeněk, a kolektiv. Náhradní rodinná péče. 1. vydání Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-304-8, 184 s.

Novotná, Věra, Burdová, Eva. Zákon o sociálně právní ochraně dětí – komentář. 3. aktualizované vydání Praha: Linde, 2007, ISBN 978-80-86131-72-6, 471 s.

Výrost, Jozef. Aplikovaná sociální psychologie. 1. vydání Praha: Portál, 1998, ISBN 807-178-2696, 383 s.

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. 1. vydání Brno: TRIADA – poradenské centrum, 2010, ISBN 978-80-254-8745-7, 87 s.

Na jedné lodi, aneb jak uspořádat případovou konferenci. 1. vydání Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2010.

Metodické doporučení MPSV č. 20/2010 pro postup orgánů sociálně právní ochrany dětí při případové konferenci

Čáslava, Josef. Metodika případových konferencí. Vydal FOD, Opava, 2008 .

Doláková Věra. Metodika individuálních plánů dětí. Vydal FOD, Opava, 2008.

Úmluva o právech dítěte

www.mpsv.cz. Národní zpráva o rodině